

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџира

Година 9 • Број 32 27. јануар 2024.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 9 • Број 32 • 27. јануар 2024.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Видосав Вицо ЂУРЂЕВИЋ
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Др Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС,
Момчило ГОЛИЈАНИН и
Давид КЕЦМАН ДАКО

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
gpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарiju:
Бранислав ИВАНКОВИЋ

Насловна страна:
Драган ТОПИЋ

Овај број финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ ЈАЊЕ

Крајишке
нобине

БРАНКОВА ПАРТИЈА ШАХА

Поводом 200. годишњице рођења Бранка Радичевића

Играо је шах вјешто
и видио подсвјесно

да поетски ан-пасан
повући ће судњи дан

те да болест немушта
не слуги исходишта

пошто и тајна стиха
долази испотиха

и бива љековита
за грла гласовита

отуд снага младости
у контрасту пошаста

у Сремским Карловцима
са новим пјесницима

дјевојка на студенцу
умива нашу дјецу

а и момак враголан
у пјесми је виталан

велемајсторство иза
таквих стоји потеза

иако симултанку
у Ђачкоме растанку

хтјели су да растуре
на броју су фигуре

и све изгледа лако
када заигра Бранко

стога је и остало
виловито му коло

поготово откада
десила се рокада

вјечнога му починка
према брду пјесника

два вијека послије
ту чека да привије

скривши од заборава
гласове Стражилова

мријети је млидија
ал још траје партија

наспрам смрти у инат
он задао је шах-мат.

новембар 2023.

Милан РАКУЉ

БОГОРОДИЧИНО ВРЕТЕНО

(Фреска у Милешеви)

О, пресвета Мајко, прељо и кудељо
и вретено свето што векове збраја
од Јасала сламних до Јордана реке
над којом се Голуб крстато огледа
па све до Голготе, распећа и суза
и васкрсног звона што објави наду
да та̄м нисмо та̄му, и невид невиду

О, пресвета Мајко са анђела Крином
из твојег повесма рукопис је душе
који свему јесте Јеванђељска кажа
пуна тајних слова и исконске жеље
да се траг објави са Божје путање
на којој и земне сенке би да јесу
и зврк ти вретена живог да дочују

О, пресвета Мајко, из беле ти руке
повесница вечна и сад к нама тече
и опомен даје знаком гласног зова
да Тропрст са чела сване у олтару
да видими јесмо и кад јавни нисмо
зато нам упреди нит у светло срце
зимзелени да смо и ускрсно цветни

ХИЛАНДАРСКА ЈАБУКА

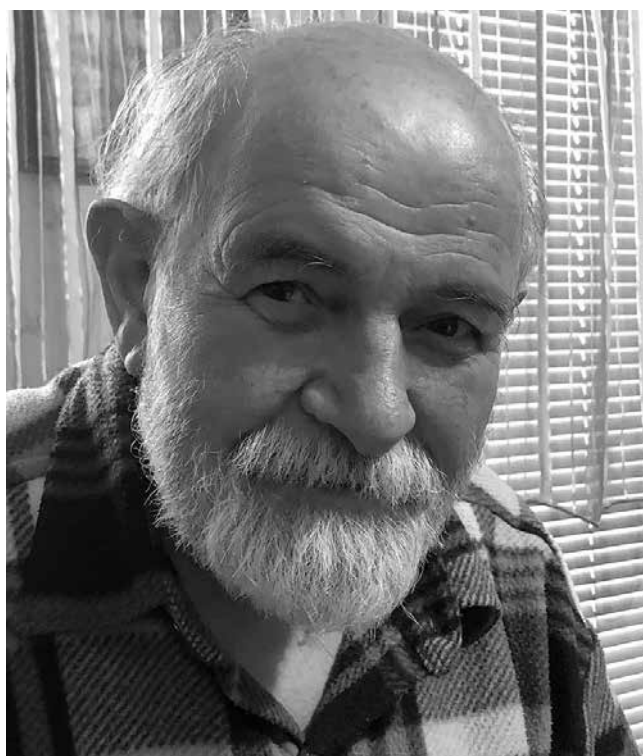
Хиландар ме призва
и даде ми конак
Док говорих с Богом
уђе бели Монах

И на сто уз Слово
јабуку принесе
да се моја Душа
молитвом вазнесе

СРПСКЕ КУЋЕ ЗНАК

Сен четворолисна
српске куће знак
и кандила жижак
што изгони мрак

Уврх софре Отац
удну – његов Син
десно бели голуб
а лево – Амин!

БОГОЈАВНИ КРИН

Јеси круна бела,
јеси небни бехар.
И нафорна здела
и причесни пехар.

Богородно Слово
јеси ангел-гласа,
и објав зачећа
небесника-Спаса.

Кандило си бело
и у храму сјајка:
Бога-Оца дело,

Бога-Сина Мајка –
да Људ на земнини
не вене у тмини.

МИЛШЕВСКА СЛОВА

Српска слова зујнула ко пчеле
из кошнице Милешеве беле

И још светле Анђелу са крила
да би Црква животнија била

Бруј азбуке и бруј из Олтара
земне душе ка Небу отвара

И те душе о Васкрсу чистом
Милешева осијава Христом!

Раша ПЕРИЋ

СВЕТИ САВО И СРПСКА ДУХОВНОСТ

Дешавало се у историји народа да су понекад случајности пресудно дјеловале на животну путању појединаца, или су чак правиле прекретнице у животу тих народа.

Када је рашки жупан Немања свом најмлађем сину- мјезимцу Растку одвојио дио земље да га властела у тим крајевима припрема за будућег господара тих области, није ни слутио да ће му синовљева посјета родитељском двору родитељску радост убрзо преокренути у тугу и бол. Провиђење је, наиме, хтјело да се у вријеме Растковог доласка у посјету родитељима на двору великог жупана затекну руски калуђери- Светогорци који су од Немање тражили помоћ за манастире на Атосу. Растко, који се и од раније заносио мишљу да се посвети Цркви, служи се малим лукавством и, умјесто да оде у лов, како је обећао родитељима, бјежи с калуђерима на Свету гору.

Од овог тренутка, од Растковог доласка на Свету гору, његовог монашења и примања духовног имена – Саво наступа велика прекретница и у Савовом животу, и у животу његових родитеља, али и судбинска догађања у Немањића држави и у српској Цркви.

Но, ма колико говорили о Св. Сави и његовим заслугама за српски народ, увијек ћемо остати недоречени, јер је он више учинио него што нам је познато и заслуге су му веће него што му се одужујемо. Црква је, додуше, канонизовала Саву у

светитеља, али је дуго времена требало да му се и народ одужи. Истина, народ га је тајно прослављао и у вријеме Турака, и у вријеме Хабзбурга (у западним крајевима гдје је живио српски живаљ). Званично прослављање се ипак везује за почетак 19. вијека. Та прослављања су из чисто црквених често прерасла у национална, јер тада и пада период националних буђења код наших народа, а та буђења су била незамислива без Цркве.

Тако је прота Јефта Ивановић 1812. године у Земуну „имао већ редован план и програм светосавске прославе“. Србија ту мало касни. Тек је Милош Обреновић 1823. г. наредио да се Свети Саво слави у школама, а у наредби од 5. фебруара 1827. г. за све оне који не буду дошли у цркву на дан Св. Саве и дућан свој затворили, одредио да „не само глобу Цркви плате, но и апсом и телесном казном каштиговани буду“. 17. јуна 1828. године одређује казну „25 батина и 25 гроша за Цркву“. Коначно је Михајло Обреновић 2. јануара 1840. г. одредио да се Свети Саво „има сматрати за школског патрона“. Трајало је то све до Другог свјетског рата. А онда се забрањује прослављање Св. Саве у школама. И не само школама. Узалуд ћете тражити по емциклопедијама, које су изашле у овом периоду, податке и о Немањићима, и о Светом Сави. Тек је 90-их година дошло до поновног националног буђења и до поновног признавања ста-

рих вриједности. Тај вакуум од 40-так година осакатио је многе генерације, однарио их и раздуховио, угасио у њима ону националну зажару која је до тог времена буктињала.

* * *

Истински живот Св. Саве почиње његовим доласком на Свету гору и његовим радом на подизању манастира Хиландара. Јер, Хиландар је, уз Христа и Богородицу, и Св. Сава. Како говорити о Хиландару, а не говорити о његовом поставитељу, Св. Сави? Ако је Света гора врт Богомајке, а јесте, она је Св. Сава његов први баштован. Сијао је овај баштован сјеме љубави, слоге, праштања по Светој гори и његов рад сад преносио куда је стизао, а прије свега у своју отаџбину. Истовремено је чистио и коров братомржње, зависти, охолости. Ушао је у сваки српски дом, а испред њега је ишла и за њим остајала легенда о њему. Ниједна личност у историји српског народа није заузела толико простора у књижевности као Св. Сава. О њему су писале нејумније српске главе и ишле његовим стопама. Било је на тим светосавским стазама честих посртања, али су она увијек, или скоро увијек, пропраћена устајањима и поновним ходом. И тај ход, последице пада, по правилу је био одлучнији, усправнији, чвршћи. Као да је светосавска земља убризгавала снагу у поустале, попут митске мајке Гее,

својим Антејима да истрајавају и истрају у тим борбама.

На стотине је и хиљаде радова о Св. Сави: биграфије, монографије, студије, расправе, пјесме (епске и лирске), анегдоте, легенде... Сва је српска земља начичкана Савиним знамењима (о овоме је веома надахнуто говорио и писао у више наврата Матија Баћковић). Свети Сава је остуденичио Хиландар и похиландарио Студеницу, пресељавао Србију на Свету гору, а Свету гору у Србију. И једно и друго су му изворишта и уворишта. Отуда његово присуство и на Светој гори, и у Србији, и у дијаспори. Писали су о њему сабраћа и монаси, његови ученици Хиландарци, али и његова духовна дјеца свугдје гдје се српски пише и говори. Писало се у 13.вијеку, али ево веома интезивно и у 21. вијеку. Писане су епске пјесме, приповијетке, народне и умјетничке, анегдоте, али и тропари, кондаци, стихире...Говорило се и писало о Сави и као пастиру, калемару, занатлији, ратару. Био је заштитник свима који су његову помоћ тражили, али и онима који је нијесу тражили. Помагао је истовјернике и иновјернике. Био је државник који је одрађивао државничке послове на највишем дипломатском нивоу. Када се штићеник његовог брата Стефана Првовјенчаног, војвода Стрез, осилио и устремио против свога добротвора, Сава му пође у град Просек, који му је додијелио Првовјенчани, и мољаше га да се уразуми. Подсјетио га је на многа диброчинства која му је Првовјеенчани урадио, али како осииони Бугарин све то презре, Сава промијени тон и, како пише његов биграф

Теодосије, рече: „Ми овако говорасмо, желећи добро и теби и себи, али пошто се ти уздаш у оружје, ни ми, имајући наду на Бога, нећемо се уплашити од вас. Коњ је готов за борбу. Бог ће се углећати међу тобом и нама“. Преговарао је с царевима, краљевима, патријарсима, али га, у народном предању, видимо како се надмудрује с ђаволом око подјеле плодова испод земље и над земљом (купус и кромпир).

Свети Сава је задужио и српску медицину. Са оцем Св. Симеоном је 1199.г. у Хиландару основао прву српску болницу, за чије потребе је Сава преводио медицинска дјела Хипократа, Диоскорида, Галена.. Болничари су бринули о болесним монасима и лијечили их најсавршенијим методама до тада познатим. Болница у Хиландару је имала и стационар за неизлечиве болеснике.

Десетак година касније, 1208.или 1209.г. Свети Сава оснива у Студеници прву српску болницу, која је „служила само за лијечење“, за разлику од некох других болница које су биле намијењене за смјештај сиромаша. Колико је Св. Сава озбиљно прилазио овом послу показује податак да је у Студеничком и Хиландарском типикку посветио посебне главе болницама (и једна и друга су имале по 12 кревета), да је тјерао болничаре да усавршавају занат (болничари су то као занат учили од љекара), да читају књиге које је он преводио, да уотребљавају лијекове које је он понекад и за злато куповао. Зна се да је од султана куповао камфор, коме су тада приписивана чудотворна дејства.

Св. Сава усрдно обогаћује манастирску библиотеку многим књигама које је доносио са

бројних путовања, или добијао на поклон од других манастира. А и сам их пише. Поред типика и Крмчије, који су углавном преводи, допуњени и прилагођени српским манастирима, оставио је за собом значајну бографију „Живот Светог Симеона“, која , по Димитрију Богдановићу, „спада у најљепше странице старе српске књижевности“.

Каквог је трага Св. Сава оставио на Светој гори најбоље свједочи грчки теоретичар Антоније-Емил Тахиаос: „Са Светим Савом присуство словенских учених монаха на Светој гори добија једну нову особину: од пасивног учења прелази на динамично учествовање у светогорском животу и утиче на његов напредак. Свети Сава не оснива само српску књижевну школу на Атосу, него утемељује општесловенску школу“.

Рад Св. Саве на духовном уздизању српског бића и осамостаљивању Српске цркве није, што је природно очекивати, могао проћи без пакосних замјерки оних којима је то сметало. Илустарције ради навели бисмо писмо Димитрија Хоматијана, „архиепископа Прве Јустинијане и целе Бугарске“, како он за себе каже, који је столовао у Охридској епископији, под чијом је јурисдикцијом била Српска црква. Савин рад на организацији Цркве, његово хиротонисање у архиепископа, а потом Савина смјена тројице грчких епископа (рашког, призренског и липљанског) и постављање на њихова мјеста српских епископа, нагнали су Хоматијана на овај корак: „Најпречаснијем међу монасима и сину великог Жупана кир

Сави благодет од Бога и мир и поздрав у Духу Светом.

Одавно смо чули о твојој часности, јер, дакле, напустивши своју земљу и родбину и читаво очинско наслеђе, и просто рећи, свет и што је у свету, из ране младости си нашао Атос крај мора, који јесте и зове се Света Гора због синова подвижника у њој, гдје си, наравно, подстригавши се и монашки живот примио и постао раван монасима који се тамо подвизавају и против непријатеља-Сатане храбро боре. Чувен међу монасима, већ си и изван граница постао цењен“.

Послије овако ласкавих ријечи, услиједиће увреде и пријетње, јер Хоматијан није могао прихватити осамостаљивање Српске Цркве и Савино хиротонисање у архиепископа. Светом Сави се, између осталог, замјера што је напустио Хиландар и светачки манастирски живот у њему, што се одао световним уживањима, лову, јахању најплеменитијих пунокрвних коња, пратњи која је увијек уз њ..., па наставља: Ако будеш недоступно настојао у тој дрскости и издржао сопствену монотонију, презревши ово наше писмо, сам ћеш себе учинити подложним канонској казни, коју ти, наравно, законито налажемо са снагом права: подвргавамо те одлучењу од свете живоначалне Тројице и искључујемо те из заједнице верника као прекршиоца наредбе свештених и божанских канона.“

Много, заиста много, макар то било и од Охридског архиепископа.

Свети Сава је, у дјелима својих потомака, и духовни отац српског народа, и његов највећи син, и учитељ, и уче-

ник, и савјетодавац и покорни слуга. Сједи истовремено уз трон Спаситеља, али и у свакој колиби српског сељака. Његов прах се, као поленов прах, разасуо по Србији и из сваке његове честице, која је неуништива, ничу с његовим именом храмови, школе, библиотеке, болнице, обданишта, културна друштва. На Врачару, том најсветијем српском жртвенику, ниче храм да се надгорњава у слави и моћи са Хиландаром, да се натпјевава с њим, славећи Саву и његовог Творца. Нека би свјетлос Хиландара и Врачара освијетлила и просветила род српски, мир му повратила и слогу подарила.

* * *

И на карају ријеч – двије о Савиној смрти и судбини његових моштију.

Када се вратио из Азије, с једног од бројних својих путовања, задржао се у Бугарској у Трнову, код бугарског цара Асена Другог. Између двора Немањића и бугарског двора су иначе постојале родбинске везе, као што су, уосталом, постојале и са другим сусједним државама, па се Сава код Асена осјећао као код своје куће Чак му је и бугарски патријарх дао предност у богослужењу на Богојављеније.

Но, честа путовања, старост, раздор међу браћом у отаџбини... нарушили су Савино здрваље. Помогле су томе и велике температурне разлике између жарких азијских пустиња и ледене бугарске зиме. Прије своје физичке смрти, чији датум, нажалост, поуздано не знамо, јер се јављају и 1234. и 1236. година као година смрти, Сава ће послати посљедњи „мир“ свом синов-

цу рашком краљу и свом духовном наследику Арсенију.

Бугарски патријарх Јоаникије, суочен с блиском Савином смрћу, намјерава да о томе обавијести цара Асена који се тада са бољарима налазио у лову, али га Сава у томе спречава. Сахрањен је у Трнову уз највише почести. Цар Асен је сиромасима, за ту прилику, подијелио бројне поклоне, а на Савином гробу је изградио раскошну гробницу. Но, проблем су, који су на срећу ипак разријешени, настали касније. Наиме, Савин синовац Владислав, који је тада управљао Рашком, шаље изасланике код свога таста, бугарског цара, да му овај испоручи Савино тијело како би га сахранио у Србији. На први захтјев Владиславов цар је негативно одговорио, јер Савино тијело у Трнову лежи у цркви „с великим почастима“. Тек последије друге посјете цару Асену, када је српски двор подмитио бугарског цара, и када је лично и Владислав пошао да пренесе мошти свога стрица, Асен је допустио да се оне пренесу.

Савино тијело је уз нејвише почести и црквена молепствија, сахрањено у његовој задужбини, у манастиру Милешеви, гдје се налазило све до 1594. године, када га је злогласни Синан паша, да би спријечио ходочашћа Срба на Савин гроб, однио на Врачар, спалио га, а пепео разасуо. Земни остаци Савини су на тај начин уништени, али нико није могао убити његов дух, који је остао да живи у српском народу.

Мр Момчило ГОЛИЈАНИН

Memento

Не смем да заборавим како почињу
Музички моменти,
Песме без речи, Либрето за Орфеја
и Еуридику,
Хармонијске линије њеног дисања,
ритам слогова,
Вансазнајну мелодику,
ненаметљиву естетику

Шумова ноћу уочишту за одбегле,
где смо се крили ноћима,
Када је последњи пут, опет и опет
нисам гледао само очима.
Ниједан јутарњи сан у који ми дође
не смем да заборавим,
Ниједан поглед, додир на даљину,
док се и ја не представим,

Као покајани разбојник на стра-
тишту што молио је Логоса;
Онога Који не заборавља, Господара
Живог Космоса,
Да га се сети и спомене у Својим
становима светлошћу обојеним,
Где опет млада, мекана и лака сада
станује и светлокоса

И оданде украшава небо, као ново
сазвежђе са лепим именом,
Које ми трепери пред очима свако
вече, сетнонасмешеном.
Не смем да заборавим, да тамо где
је она не би заборавили мене,
јер неспојен са њомковитлам низ
олује тугом гоњене,

Од једног до другог Света.

Звоник

Градови, кроз које сам пролазио док
сам ти долазио
Били су случајно поређани баш та-
ко, готово насумице,
Жмиркали су неонима, личили
један на други, тонули у мрак
И поново израњали, правећи илузије
и недоумице:

Јесам ли, можда, уклет
Холанђанин на свом бродићу,
Или срећни дечак на каруселу, кога
праће мајчине очи?
Тек у праскозорје сам угледао зво-
ник и небеску линију
Нашег града, који тихује кроз песму
без речи, док сведочи

О неколико сусрета, за које смо мис-
лили да су последњи.
На степеништу се сударих са Сун-
цем, мирисали су векови
На блесак твоје коже и цимет, на
постељу и Млечни пут,
И твоје речи, засађене у мој ум, ре-
довно узимане као лекови

За болести душе, од којих је највећа
самољубље.

Нисичекала, такав је и био план,
само сам га, жељан те, заборавио;
Да једино у сну, праслици вечности
можемо спојити светове:
Онај, где си сада и овај, по коме
слеп тумарам уморан и остарио

Без тебе и са тобом.

Капија

Из љубави сам приведен из небића
у биће,
Најпре као Идеја Творца; Онога
Који Јесте Љубав.
Потом се, у Свету без случајности,
десио случајни сусрет
Мојих оца и мајке, у граду који је
сада светлоплав,

Са распеваним улицама чији је крај
негде на небу.

Волели су се у то време, још пам-
тим себе као заматак
И тренутке када сам се делио на две
ћелије, па на четири;
Како сам добио ово срце, чула за
љубав, као једини иметак,

Који ћу понети тамо, где станују сви
који станују и у мени.
У том Свету без просторвремена
живе само раскамењени,
Трагаоци, сањари, презрени и одба-
чени, сударени са собом,
Што нађоше пут, омеђен рођењем,
летењем и гробом,

Који није ништа друго до капија за
улазак у стварност,
А са овом, пуном прегласних речи
има само једну подударност:
У основима деце, кад сањају да лете и
смеју се раширених руку,
Док их отац милује по глави на
звезданом јастуку.

Лет

Ја знам где си сада. Знам да будна си
и летиш
По пределима у којимамој је сан
твоја збиља;
Осетим кад привијаш ме на прса
која миришу
На зреле наранџе и прстохват леко-
витог биља,

Док лежим будан за вечност и по-
спан за овај свет,
Који је створен само да би нас
спојио и раздвојио,
Како бих те волео као Невидљиво,
али Свеприсутно,
Што нас је из љубави, по Своме Ли-
ку створио,

Да бисмо господарили једнодругим
пажљиво и нежно,
Давали имена птицама, дрвећу, зве-
рима горским
И раздвојени, а спојени искрили на-
смешени по Свепростору
На ветровима, облацима, травама и
обалама морским,

Који су припремљени за нас, оду-
век и заувек.
Ја знам где си сада. Не тугујеш, не
чекаш ме, само летиш,
Јер чека се једино тамо где постоји
време,
А сваки мој дах у песму претвориш
и овај Свет осветиш

Ритмиком свога гласа по којој моје
тело корача,
док не постане семе
за ново тело летача.

Небојша СТЕВИЋ

О аутору

Небојша Стевић рођен је 3.11.1961.
године у Приштини. Од 1973. живи
у Смедереву, где завршава основну
школу и гимназију, а затим у
Крагујевцу, Суботици и најзад у
Бањалуци, где и данас живи и ради.
Писањем је почео да се бави још у
раном детињству. Прву песму је
објавио у приштинском листу
„Јединство“ као деветогодишњак а
наставио је у гимназијским данима
и по завршетку школовања.
Песме су му објављиване у елек-
тронским и штампаним књижевним
часописима.
Објавио је збирку поезије „Нова
Хипербореја“

Прозаиди

Видио сам те

Видио сам те у Паризу, на платоу испред Нотр Дама. Неки човјек је продавао жуто цвијеће. Имао је неки тужан поглед, али и осмијех на лицу, који је откривао да му недостаје покоји зуб. Викао је гласно, час на енглеском, час на француском. Разумио сам да се може добити шест цвјетова за један евро. Било ми је интересно што је продавао искључиво цвијеће жуте боје. Цвијеће је било жуте боје, али ни приближно жуто као оне мимозе које си ми сваке године са једнаким узбуђењем поклањала. Као да те мимозе видиш први пут у животу. И тако сваке године. Са једнаким сјајем у очима.

Видио сам те у Бриселу, у неком симпатичном локалу у улици Де л'Етуве. Иако мален, локал је био крцат напорним туристима и нудио је наводно најбољу оригиналну белгијску чоколаду уз кафу. У складу са дијелом града зидове локала су красиле тапете са ликовима из стрипова. Кафа је била добра, а чоколада изврсна. Чоколада је била изврсна, али ни приближно изврсна као она коју смо заједно стрпљиво сатима чекали у реду када сам имао четири године. Ти си тад била тужна и узнемирена, а ја збуњен, јер ни сам знао шта се дешава. Много сам чоколаде јео након тога дана, али ни једна никада није била ни приближна тој.

Видио сам те у Индијском океану на Малдивима. Возио сам се бродом, а јато разигра-них делфина нас је пратило у

стопу. Као да знају да их сви са невјерицом посматрају и настоје да ухвате што бољи кадар њихове умиљате игре, па се труде да се што дуже задрже у зраку и да се намјесте за идеалну фотографију, коју ћемо касније качити на друштвене мреже, да изазовемо бар мало љубоморе међу пријатељима. Игра делфина у Индијском океану, заиста незабораван приказ. Незабораван приказ, али ни приближно незабораван, као твоје брћкање у плићаку Јадрана и тај неки прикриве-

ни страх у очима, да те морске струје не одвуку у дубину, тамо гдје се не може дохватити прстима. Страх, јер никада nisi научила да пливаш. Јоћ већи страх, ако те струје мене одвуку у дубуну, како да ме спасеш.

Видио сам те у Лисабону, у неком парку са погледом на град. Био сам гладан и наручио сам слани пудинг, само што га они зову другачије. Био је изванредан, са прецизно одмереним састојцима који су тако заједно били права симфонија окуса у мојим устима. Са сун-

цем у коси и погледом на брдовити град, урезали су ми се у сјећање као иницијали заљубљеног пара на кори дрвета. Укус тог сланог пудинга био је савршен. Укус је био савршен, али ни приближан ни једном твом сланом пудингу за Божић. Сваке године би се извињавала што ти није успио онако како треба, али је он био баш онакав какав треба да буде – савршен.

Видио сам те у Амстердаму. Град је био препун људи, што је и за очекивати када су празници и сви су били јако весели и јако добро расположени. Свуда је галама, скика и вика, сви се љубе и воле и све су своје бриге оставили у својим домовинама и дошли су овдје на неколико дана, да све своје проблеме заборавају и да живе као да нема сутра. И свуда је много бицикала. И сваки је љепши од другог. Сваки је љепши од другог, али ни један није као онај твој плави, на којем си ме возила по цијелом граду, али само док не падне мрак, јер онда почињу сирене и тада идемо у подрум.

Памтим сваки пређен метар на том плавом бициклу.

Видио сам те у Тринидаду, на Куби. Био је март и било је идеално вријеме. Сједио сам на пјешчаној плажи и дивио се нестварној боји карипског мора. Пио сам обичну воду, јео сам неку морску рибу и био захвалан на свему што имам у животу. Пришао ми је један мали црни пас. Био је гладан и дао сам му мало своје рибе. Сад је он био захвалан што је баш мени пришао и знао је то да покаже својим малим репом. Био је то најсимпатичнији пас на свијету. Био је то најсимпатичнији пас на свијету, али ни приближно симпатичан као она твоја кујица, која је спавала само са тобом и којој си неспретно ноктима скидала буве и крпеље. Оној кујици, која те је пратила у стопу. Па и сада те прати тамо негдје.

Видио сам те у Лондону. Сједио сам у пабу у Фуламу и чудио се астрономским цијенама у овом прелијепом граду. Пришла ми је нека старија жена и понудила ме трешњама. Изгледале су као из рекламе. Иако

сам своје посљедње фунте могао да избројим на прсте једне руке, ипак сам на њено огромно задовољство узео неколико и платио их чак пет фунти. Укус им је био још бољи него изглед, на моје велико изненађење. То су биле најслађе трешње на свијету. То су биле најслађе трешње на свијету, али ни приближно слатке онима, које ми из принципа никада ниси донијела из Истре.

Свуда те виђам. У свакој кафи, свакој капи кише, свакој пити, књизи, бајадери, сваком свицу у љетним вечерима, свакој ласти у нашој згради која ме буди прољетним јутрима, сваком првом снијегу, који долази све касније и свим мокрим чарапама у јесен. И све док те свуда виђам и даље си ту уз мене. И онда је све лакше. Лакше се дише. Лакше се смије. Лакше се живи. И зато ти хвала, што си увијек ту уз мене, као што си увијек и била. Много ми то значи, бако.

У Бањој Луци, 07.01.2024. године

Аљоша ПЕРАДОВИЋ

Поетикон за дјецу

ПАХУЉА МИЉА

Данас је једна пахуља Миља
кроз окно облака провирила збиља.

„Време је“, рече „да се креће,
и Свети Никола пакује вреће“.

А, доле, на Земљи чиста пометња,
канда још траје михољска шетња.

Размишља Миља сва у рими
још од детињства стих је мами.

Зато је њена бундица бела
скројена од гушчјих пера.

И мисију бира тешку
да свету спочита покоју грешку.

ПОГРЕШНА БАЈКА

Ове је зиме Пахуља Смешка
„на први поглед“ сусрела Снешка.

„О какав даса“, помисли Смешка,
„Канда ми се погледом смешка“.

И од радости, онако у лету,
направи омиљену пируету.

Од те лепоте Снешково срце
нетом побеже у ципелице.

„О, какав даса,
нема му спаса!“

Збуни се Смешка:
„Ова је ово бајка ипак греш

У ИГРИ РЕЧИ

Подсмех је ружан,
јер је тужан,
од гнева лажан.

Под смехом скривен,
завишћу вођен,
подсмех је вапај озлојеђен.

А где би био да је смео
једног „о“ да постане део?
Осмехом леп за живот цео.

Осмех је важан,
јер је брижан,
од љубави снажан.

Гордана ЈЕЖ ЛАЗИЋ

Теме

ВАНЗЕМАЉЦИ

Да ли су сарадници књижевних часописа и новина ванземаљци?

Већ поодавно Дучић је писао: Диван је случај што су антички Грци себе сматрали избраним народом не зато што су били најјачи него што су били најпросвећенији.

Данас се чини да су овакве и сличне мисли некуд скрајнуте, просвијећеност и култура као да су нешто неважно те се све више заборавља на њих. Предналетом информационих технологија (што, наравно, има и своју добру страну), прибјегава се онлајн издањима књига и часописа, који се пружају све рјеђим читаоцима, усмјесто (скупљих) штампаних издања. Инсистирање на спорту, (већином уз обилно финансијско помагање), али не и културним дјелатностима, доноси до преваге само једног елемента потребног човјеку: до поклањање пажње тјелесном, а не и духовном. Да ли је требало да нам на ту несразмјеру укаже Констракта, (пјевачица иначе архитекта), чији рефрен пјесме: *In corpore sano*, у слободном преводу: У здравом тијелу здрав дух, на неки волшебан начин, осваја бројну публику.

Нажалост, ми смо заборавили и што нам је Андрић поручивао: Али писати се мора: свет би био сакат без уметности. Важне су све врсте умјетности, али њихова круна је књижевност, у чијим су умјетничким дјелима сачувани артефакти прошлости, метаморфозирани у палимсесте

свијести својих стваралаца; ту је идентитет нашег постојања; ту су љепота и хармонија филигранских евокација лирске, епске или драмске кантилене, неријетко лебдеће између рационалног и ирационалног, овоземаљског и божанског.

Многа та задовољства допиру до нас и читањем не само књига него и књижевних часописа и новина. Пјесме, приче, одломци из романа, књижевна критика и есејистика, афоризми и др. пружају се на увид читаоцу и љубитељу књижевности.

Међутим, многи читаоци и не знају да су сви ти прилози урађени бесплатно док на неким часописима, на прелиминарној страни, пише: Радове не хоноришемо.

Поставља се зачуђујуће питање: Ако сваки рад доноси свом извршиоцу адекватан финансијски износ, како то да сви ти људи из културе морају да раде бесплатно? Зар земљораник који покупи јабуке испод дрвета и однесе на пијацу да их прода, (уколико није у питању нови Исак Њутн да му падне на главу јабука и при том сине мисао о гравитацији?!), има право да наплати свој производ, а сарадници књижевних часописа и новина немају.

Зна се да су у Краљевини Југославији сви прилози у књижевним часописима и листовима били обилно хонорисани и у СФР Југославији исплаћивани су хонорари за

овај интелектуални рад, али од рата деведесетих година па до данас, то није чињено.

Сем тога, мора се указати да поменута гласила периодике излазе захваљујући ентузијазму својих уредника и чланова Редакције, да се они сналазе на разне начине да би изашао макар један или два броја годишње и то већином са (оправданим) закашњењем. Чуди податак да је тако и у неким индустријским градовима који би, да је имало добре воље и схватања значаја културе, могли спонзорисати та остварења.

Ипак, часописи некако излазе, јер им је то омогућено најприје прилозима безброј аутора који пишу. Свако од њих зна да мора да пише исто онако као што је и наша поетеса Десанка Максимовић записала: Ја морам, морам да пишем. То је јаче од свега у мени.

Не чини ли се онда да су сарадници књижевне периодике као ванземаљци који живе на неким, нама несазнајним предјелима и чије брзе летјелице засвијетле наранџастом свјетлошћу на хоризонту. Од њих остаје само траг на небу који брзо ишчезне као свједочанство њиховог, нама још недокучивог битисања.

Сличан траг, код неког већи код неког мањи, остаће, ипак, записан између корица часописа за неке будуће генерације.

У њему се неће видјети уткано горко осјећање његових аутора.

Мр Љиљана ЛУКИЋ

Посветнице

Небо изнад Грмеча

Dr Мирку Љубанићу

Побједио, стари мој!
До наручја своје мајке ипак си стигао
Рвајући се са Великим и Малим медјведом
На небу изнад Грмеча ноћима, бос и изнемогао,

По лавиринтима јаве ходајући освјетљен Звјездом,
Коју пратио си са три мудраца до Уточишта, у време-
плов,
На мјесто гдје све отиче и дотиче тихо и полако,
У савршеном реду и ниње и присно и во вјек и вјеков.

Побједио си, стари, добио си епску битку
Бекством из затвора свог ума, у инат душманима
Штотрују нам мисли и ишту нам душу,
По трњу овога Свјета, којег нам украдоше успаванима;

Власницима представе о себи што тумарамо бесциљно:
Од преласка из небића у биће, до ушћа у Океан
Свељубави,
Којег се плашимо, загледи у свој одраз,
Опијени досадном пјесмом о себи и својој слави,

Не слушајући Реч засађену у Ум, а коју си Ти одгајио и
осјеменио
Да би је препознали кад прођемо поред ње ужурбани
Док нам се искрадају мисли и пролазе узалудни дани
У просторвремену које си оплеменио.

Небојша СИМИЋ

ВЕСНИЦИ 2

Моји су песници, обични људи,
масних шешира, зараслих брада,
што сањају снове, топлих боја,
спавају по клупама лучким,
испод попрсја, превараних хероја.

посвета ТИНУ,

Учесници свих истина, свих дилема,
изгибија и проблема,
свога дела оријаша.

Не волим песнике салона, високог сјаја,
они знају да пишу,
али не осећају арому, просутог џема,
његов су потрошили траг,
мириси, отменог АРМАНИ парфема.

МОЈИ СУ ПЕСНИЦИ ВЕСНИЦИ.

Андреја Ђ. ВРАЊЕШ

ДОКТОРУ

Посвећено др Мирку Љубанићу

Отишао си на небо,
гдје ће ти душа звијезда бити.
Одозго ћеш гледати и чувати
оне који ће за тобом сузе лити.
А ти чеш као и увијек осмијех
на лицу имати, јер си знао
доктор за душе бити.

Душа је твоја, рођени, име.
Волео си све око себе,
а мени си пред свој одлазак
предао душу да се увијек
сећам тебе.
Чуваћу је у души својој,
не би ли радост у себи носила.
Знам да си сада срећан,
последње речи сам ти
поклонила,
и осмех пред одлазак дала.

Мира ВУКОЛИЋ

ТРИ ЉУДСКЕ ГРОМАДЕ

Према свим пријатељима,
опјеваним у мојим претходним књигама,
као и у књизи овој, новој,
гајим велико поштовање,
али, истовремено желим да се знаде
да посебну захвалност и поштовање
заслужују три људске громаде!

Имена њихова наводим
по азбучном реду:
Драго Врућинић,
Миленко Вучковић,
Ранко Прерадовић!

Уз подршку њихову стручну,
у првом реду,
а и у сваком другом погледу,
и непрекидну помоћ њихову,
и неизмјерну пријатељску бригу,
објављујем, сво, и 23. књигу!

Волим их и поштујем,
као три рођена брата,
којима ће у срцу моме пјесничкоме,
до краја живота мога
бити широм отворена врата!

Зато су имена њихова
имала почасно мјесто
у свим мојим књигама,
уз искрену захвалност
на братским бригама!

Истицао сам то стално
у свим својим бесједама промотивним,
и јавним средствима информативним!

Када бих имао могућност,
свакоме од њих би
златну медаљу додијелио
у знак велике захвалности
душе моје и срца мога
пјесничкога,
и громогласно, јасно, ускликнуо бих:

Живи, здрави и срећни ми били,
пријатељи моји, драги, мили!
Одужит вам се нисам успио
у току живота мог,
али вјерујем да ће вам се одужити
Милостиви, наш Господ Бог!!!
(У Приједору, 5.11.2023.)

Ђуро (Пере) ТРКУЉА

Књиге

Дјетињство је то, хеј!

(УВОД)

Књигу ”Дјечија, дјечији узлет Ки старачка мудрост у служби здравља и среће” пишем из свог дјечијег животног искуства, из искуства дјечака из основне школе из села Сводна, гдје сам био ђак пјешак, па дневно око дванаест километара прелазео. Живот и рад одвијао се у природи и са природом. Од родитеља пуно сам учио и научио, као и од старијих људи, нарочито од ђедова. Родитељи су ми били даровити. Отац Ђуро је калемиио воћке - имали смо воћњака у изобиљу. Благо је (коње, краве, овце, козе, свиње...) узгајао да су били примјер за село. Све њиве су биле засијане житарицама, а шуме уређене и природно кориштене за грађу и огрев. Имао је знање и моћ да ради са змијама, тако да је, кад животињу уједе змија, ослободи је на чудан начин од отрова, па она устане и оде да пасе. Мајка Зорка је држала домаћинство тако што је родила нас осморо дјеце, и држала три ћошка куће, тако да је башта била пуна разног поврћа, двориште кокошака, патака, гусака, а шпаиз млијечних производа. Садилa је лан, конопљу, па нама од тога правила постељину и одјећу. Продавнице су биле да се само у њима купи шећер, кава, петролеј. Све остало је било домаће, народна радиност.

У Београду сам од 1969. до 1972. године са ђедом Јованом и његовим друштвом из цијеле бивше Југославије, у парку поред Немањине улице,

слушао бисере мудрости из старих знања, тако да сам допунио спознаје из дјетинства.

У Панчеву сам, у загађеном граду, 1973 године завршио Средњу пољопривредно-машинску школу, гдје сам се упознао са вјештачким системом производње хране.

У Загребу 1978. године завршавам Војни факултет, смјер мотори, моторна возила и инжењериске машине. Сусрећем се са вјештачком технологијом и техником која је у стању да све руши што је Творац у природи дао и човјек изградио.

Живот и рад у војсци провео сам од 1978. до 1995. године, када напуштам војни позив, па сам све дипломе окачио о зид да висе. Те дипломе су ми драгоцјене, јер су ме научиле како служити надређеном, како наређења извршавати, без поговора, без обзира што је неприродно и нелогично, шта је ван сваке памети. Рад у вјештачком систему у политици, војсци, милицији, банкарству, судству због нелогичности и неприродности морају бити у највишем степену природе, логике, љубави - да су у истинској божанској вјери и доброти. Само тако и никако другачије народ испред кога стоји тај државни апарат је сигуран, спокојан и може физички, духовно и енергетски да се уздиже по Божјем програму и природним законима. На жалост, у свакој држави, малој или великој, државни б

апарат толико одступа од народа, логике и природе, вјере и доброте, да у задњих неколико стотина година не да мучимо човјека, човјечицу и дјечицу, и сав живи свијет на земљи, па чак планету Земљу са сунчаним системом.

Питају ме што Бог не предузме нешто и да ли га уопште има? Ја ћу вам из моје мудрости да одговорим на та питања својим питањима:

Ко је дао природан, миран, једноставан живот, пун здравља, среће, радости и мудрости?

Ко је тај ко даје свемирску енергију, свјетлост и топлоту, а да зато не требају ни паре, ни злато, ни камате, ни профит?

Ко је тај који живом свијету омогућава да дође на планету Земљу да кроз материјални свијет овоземаљски, водени, копнени и ваздушни прође, одради свој задатак по плану и програм Творца и да се врати на небо обављеног или необављеног задатка?

Ко је у природи изградио фабрике, градове, установе, те нашу планету, нашу мајку, оптеретио са цистама, миомима, туморима и раком од 10.000.000 до 30.000.000 милиона људи који су љути и нервозни као аждаје?

Ко добровољно напушта природне, божанске фабрике биљног И животинског свијета, где је човјек господар, а човјечица господарица, а дјечица здрава и сретна?

Ко је човјека и човјечицу натјерао да иду у фабрике,

установе, да робују и буду слуге демону и демократији?

Ко у граду зарађује паре, мора од тих пара платити станарину, водоводну канализацију, смеће, струју, телефон, а мимо то мора куповати воду, храну, разна осигурања?

Коме треба да служе човјек и човјечица, шефу, држави, краљу или себи, природи, планети сунцу, нашем оцу или космосу - нашем Творцу?

Колико моћи, снаге, сав живи свијет добија из космоса, од Творца? Да ли знате шта та моћ може да уради Сунцу, планети Земљи, Мјесецу? Ако не знате, рећу вам. Творац може за трен, за секунд, сав живи свијет на земљи и све што је човек

изградио да сажде. Само онај који је све створио, може све и да уништи!

Када би човјек имао високу свијест, за годину дана би могао све да преокрене. Да се врати себи. На жалост, он то не чини. Чини кад је приморан. Кад љуљне земљотрес, он бјежи у природу, гдје нема маркета, апотека, банака, судова, аеродрома...

Зато, не молите никога за свој живот, и у моћи и у немоћи, све је у вашим рукама. Ко киту у океану, слону у прашуми, орлу на небу, даје храну, пензију, социјалну помоћ? Ко их размножава, ко им судбину кроји? Они сами, себи.

Да закључимо са питањима и одговорима. Која је највећа промашена инвестиција коју држава и школство води? То су дјеца у природном дару, у биљном и животињском свијету који морају бити упућени једни на други у тројству (човјек-животиња-биљка). Садашњи пројекат владара из таме је да одвоји дјецу у градове, животиње у фарме, а биљке у плантаже, руше природу и сав живи свијет у природи. У градовима дјеца постају агресивна, радници депресивни, оптерећени брзим животом и несташницом пара, а милијардерима паре буђају као невид љиви авион у селу Буђановцу. Зато прст на чело,

добро размислите да ли човјек и човјечица и њихова дјечица треба да се врате себи, природи и универзуму, да би имали здрав, сретан и радостан живот. На тај начин су извршили задатак на планети Земљи обучили се у природном материјалном животу и обогатили се у својим дјеловима љубави и уздигли на виши енергетски, духовни, анђеоски живот.

Очигледно видимо како се сав биљни и животињски свијет, свијет инсеката и микроорганизама размножава по програму и задатку Творца. Свако живо биће у тачно одређено доба, тачно на одређен начин и уз тачно одређено задовољство у пару се паре и дају потомство. Човјек, човјечица и дјечица су парама удаљени из природе и природних божанских животних односа, гдје не могу и немају времена да сагледавају себе, своју дјецу и потомке, па потонуемо у таму незнања. Дјецу не учимо и не преносимо знање о парењу живих бића у природи, нити наше искуство о сексуалном животу, који има много већи значај и ниво од парења што има животињски свијет. Сексуални однос човјека и човјечице осим продужења врсте има духовни, енергетски и здравствени карактер. Поврх тога, то је природно божанско стање ужитка, па је зато СЕКС за друштвену добробит човјечанства!!! У овој књизи ћу приказати како се инсекти, биљке и животиње паре и размножавају, и како се човјек и човјечица практичним сексуалним везама помажу, лијече, уздижу духовно и енергетски. То мој отац није мени пренио, своје искуство и спознају на нас три сина, нити сам ја пренио на моје синове. То

исто моја мајка није пренијела на своје кћери, а кроз разговоре са око 400.000 мојих пацијената, нико од њих није пренио своје знање, мудрост и искуство. Природан и добар секс је извор СРЕЋЕ, РАДОСТИ, Д У Г О В Ј Е Ч Н О С Т И , ЕНЕРГИЈЕ. Зато сам се одлучио да то напишем и илустријем то скривено БЛАГО у нама и околу нас, ПАРЕНЈЕ у свијету инсеката и животиња. Човјек и човјечица имају полне односе (секс) гдје кроз опуштено дају димензију дубоког уздицања, моћног и здравог живота у срећи, радости и љубави, а све то покрива истинска вјера...

У моме родном селу Сводна код Приједора снажан момак, наглашених физичких и умних способности, ожени се ватреном дјевојком која га је исцрпљивала енергетски и телесно. Ја, будући да сам имао тек 13 година, осећао сам се слободним да питам свога ђеда о свему, па и о непознаницама у вези са брачном интимом, о „тајнама“ које тако чврсто повезују човјека и човјечицу. Ђед ми, наравно, својим речником објасни, издвајајући оно што је сма

трао најбитнијим: „Када човјек поведе јебачину са човјечицом, он треба да избацује сјеме за зачеће само када желе да добију подмладак.“ Остало ми је нејасно како човек треба тада да се понаша... А ђед једноставно рече: „Када осети да се приближио врхунцу око 95% и да ће убрзо избацити сјеме, курац је крут... Тада треба да га повуче да падне на око 65% , а онда настави јебачину.“ Колико то траје, докле човјек тако поступа (у „интимном односу“, како се данас често каже) – желео сам да сазнам што више. „Чујеш, мали, добро

искуство чини своје“, наставља ђед, „углавном понављаш све докле човјечица жели и док не каже – не могу више, или ти осјетиш да не можеш више, па станеш.“

Наши стари су знали тако једноставно да приступе свему што се данас сматра компликованим и умотава веловима тајни јер су морали осјећати да се савршенство крије у једноставности. Сад се знање о тим животним вредностима не преноси на овакав начин, нити овим речима, јер се наше речи из народа (јебачина, курац, пичка и сл) сматрају безобразним („ласцивним“), непримјереним, припадају тзв. „сељачком“ стилу и тумаче се као поуздан знак простаклука. Да су којим случајем „демократске“, биле би прихваћене и примјерне! Од тренутка када је неко одлучио да их изопшти и да користи стране речи – секс, вагина, пенис итд, наметнут је речник који се користи до данас.

Године 1973. на школској екскурзији у Бечићима у Црној Гори запало ми је тако да нисам имао мјеста да спавам са својим друговима у хотелу, већ у соби са професорима који су већ били пред одласком у пензију. Разговарали смо о којечему и спонтано, како то бива ван учионице, у неформалном односу, један од њих ми рече: „Мали, кад сам био твојих година, ја сам „могао“, а нисам знао... А сад кад знам и умијем, не могу! Зато иди, плеси и љуби цуре, сад ти је вријеме!“ Сјећање на то ме је подстакло да напишем књигу „Дјечији узлет и старачка мудрост“, с нарочитим освртом на сликовит приказ вођења љубави.

Ненад ЈАЊЕТОВИЋ ЈАЊЕ

Ново поетско лице

(Рецензија над рукописом збирке поезије
„Самовање“ Милана Радуловића)

Нова збирка поезије „Самовање“ Милана Радуловића, доноси ново лице овог плодног аутора јер само током ове 2023. године ово је већ седми наслов који ће угледати свјетло дана и заживјети свој књижевни живот. Он каже да ову збирку посвећује својим комшијама тако имисказујући своју захвалност на људском па рекло би се чак и готово родбинском односупрема њему, самцу, којег су вјетрови донијеле међу ове како каже дивне људе а и њих ињега на баш вољом него морањем. Поезија у овој је књизи као исповијед, као нагласизречен његов унутрањи дијалог, који је сазријевао у њему, а ево дошло вријеме да буде иовако кроз књигу исказан. Све ово наводи на мисао да је ово његова исповијест предсамим собом, а сви знамо да се са том чињеницом сусрећемо у озбиљним годинама када мислимо и да смо мудри и искусни да можемо овако нешто понудити дубоко из себе, из своје душе, а да постане јавно и доступно.

Свака од пјесама унутар корице ове књиге јепототи не пута јечала, па сазријевала у њему а онда та зрелост разбила лјуштуу и постала одјек и у јавност изашла..

ОПОМЕНА

Да није опомена
Нестало би успомена
А онда би био празан
Као бунар пресушени
Из којег је вода преграбљена

Заједничка веза нам је
Што у њему вода тече
А у мени крв се креће
Сваког дана свако вече
Бунар живи и ја живим

У бунару водоток је
А у мени крвоток је
Природа нам тако дала
Да имамо свако своје
Дар природни и да траје

Бунар стално долијева
Народ пије и пролијева
Човјек живи одолијева
Непогоди зла свакога
Неуморно зној пролијева.

Мени се посебно дојмила изказана лјубав готово у сваком добро осмишљеном стиху јака, пажња према свима редом а и наравно свака пјесма носи ту поруку, чојства „Будимољуди“. Јер како савладати своје самавање ако широм не отворимо врата своје душе онимаза које се увјеримо да су људи достојни им се свака муку, или радост може рећи само зато да би се подијелила са њима. Ова пјесма коју сам одлучио цитирати, говори о трајању, оочувању вриједност не оне материјалне, већ оне духовне и природне, и њеног трајања кроз сва времена. И опомена и успомена су као браћа близаци јер нас води даље као мисаонобиће и коригује наше ставове па и размишљање како повући наредни потез да он буде надобро свих, а не само појединца. Преживљено сваког од нас је наука плаћен скуп у некомвремену када нисмо имали довољно спознаје о себи, свијету, животу, љубави давању и узимању. Исчитавао

сам ову поезију са радошћу јер зрачи искреношћу, добротом, нудинаду да сви постанемо бољи мислећи и на друге и тако их привијајући уз себе и ако не удаљити своје самавање макар га видно умањити, а себе више друштвеним бићем бољимчовјекосјетити. Радујем се да ова поезија, угледа свјетло дана и то радовање има вишеразлога, као што су поезија је добра, вриједна, због лијепо изражених мисли и прихватљивог стила, течног и поетичног.

Видосав ЂУРЂЕВИЋ

ИСПОВИЈЕСТ

Упаљена свијећа Светосавски гори
Тихим и мирним пламеном
Сигурно и Анђели у Светој гори
Знају да ти је душа у стању блаженом

Гледам дуго баш је дуго гледам
Она још је мирна као прије
Остарно јесам али се још не дам
А она би хтјела да ме и огрије

Ружно вријеме и спрема се киша
Ја до гробља нисам мог`о ићи
Причек`о сам да се вријеме стиша
Не бих мог`о прије подне стићи

Фебруар је облаци се вију
Најављују да би снијег мог`о
Или кишу или снијег крију
Снаге имам али не још много

У августу у суботу задњу
А године двадесет и треће
Обавићу и ту свету радњу
И на гроб ти положити цвијеће

Свештеник ће читати опијело
Да спомене раба божијега
За навијекосвешта ти дјело
Што га чини до дана судњега

Тако ће ми душе наше јадне
Утажити мало моју тугу
Понестало мени снаге радне
Сваког дана тражим снагу другу

Барловци, 25.2.2023.
Милан РАДУЛОВИЋ

ТАЈНА ОСАМЉЕНОГ ЧЕМПРЕСА

О лирској нити Радослава Милошевића

Збирком Страх и свемир* остварен је искорак каквог не би било да Радослав Милошевић (1944. у Бресту, код Билеће) није песник са великом ризницом знања из многих изворишта. Најнепосредније, тиме и највидљивији, јесу дослуси који потичу из европске поезије, а односе се на увек изазовну, донекле и ризичну тему поезија и космогонија. Најчешће су то одрази, благе асоцијације, не и утицаји, поетског и филозофског искуства са извориштва из симболизма, сецесије, футуризма, експресионизма, кубизма... Свему овоме ваља додати очито Милошевићево познавање еклектицизма, постмодерне, као и нових смјерова декомпозиције, посебно искуства авангарде... Од пресуднијег су значаја и мисаони одрази који потичу из њиховних извора Азије и Блиског истока (Веда – Рамајана – хаику – стара кинеска лирика – сумерска књижевност – Гилгамеш...), из персијске књижевности (Омар Хајам), као и поетског искуства које стиже токовима постмодерне, поезије конструктивизма, декомпозиције и незнања. Ипак најприснији је дослух са космогонијским појем који као извориште налази у поезији Лазе Костића, Његоша и Јована Дучића, чијим се делом у својим студјама највише бавио. Са таквим ослоном у „свезнање“ и ова књига је остварена у форми триптиха, а свим лирским круговима претходи мисао која је стожерна у свему

оном што потом песмом из циклуса у циклус настаје. У почетку је то Платон и његова мисао „У неко доба сићи ће/ ријеч неба на земљу/ до оживи пут“, што претходи прошлој песми „Ријеч неба“, потом речи индијског пјесника и нобеловца Тагоре, мото-полазиште првом циклусу „Залутало сунце“ („Не плачи кад сунце зађе/ јер од својих суза нећеш/ видјети звијезде“//, потом Његошев стих: „Земља стење/ а небеса ћуте“, преузет као мото другом циклусу „Стазама свемира“, те речи пјесника Јована Дучића „Који је час у свемиру/ дан или поноћ шта ли је?“, чија нас мисао уводи у завршни, трећи лирски круг под насловом „Међу звијездама“.

Уцелину их повезује танана, рефлексивна нит која у први план истиче битност осећања себе у свему оном што је космос као скуп звезданог једнако и видног и невидног мноштва. скуп свих светлости које, макар и трепетом, чине да бескрајем не овлада тама него да њиме буде Све/Мир. Од свих тих искри је и сва та мелемна светлост сазнања која је предуслов разумном, мисаоном о(п)станку свему, како оном видном и чујном, тако и оном, далеко ширем и далекосежнијем, невидном и нечујном, а такође постојаном, што истовремено траје и нераскидиви је део у свему што вечност чини вечношћу којом влада хармонични спој видног и невидног, чујног и нечујног. У сјккладу с тим, у сва три циклуса увек је реч о вечним

темама., о односима човек – бог; земља – небо; свемир – бескрај; мисао – бесмисао; логично – апсурдно; трептај – жарна светлост; затамњење – тотална, непрозирна тама; рај – пакао; слобода – ропство; испуњеност знањем – непостајаност празнимом, а лирски запис о свему томе доживљавамо као трептај средиштем из људског ока при погледу у небеску искру која до нас стиже из дубине свемира. Њену топлину сам човек, то божанско и светлеће, мисаоно биће може да спозна и да прихвати као просветљење једино треном оним када је у блиском садејству са божанским, са Свепостојећим и тек с њим у хармоничном споју све коначно бива Једно. У средишту готово сваке песме је приказ који настаје на мучном путу при ибављењу из агоније, из свемирне таме, почев од предјутарњег трена (слика/ приказ из првог циклуса): „док људи устају и одлазе у цик зоре с последње представе бола и сна вриска од ланца у свакој души/ развија се седми пут у црно клупко/ као посљедња ријеч без наде“, па све до завршне мисли, до приказа осамљеног чемпреса, као да је то што следи од појаве до заласка сунца уствари бајка изазвана оним што се збило током минуле ноћи. Разбуђивање треном освета, зачетком новог дана а с мишљу о Страшном суду, о страху као последици свих сродних примисли да „Страх је стигао као странац у мојој души/ и савијен као гудало вјечној тишини ходим/ (...)/ опет ме опијају таласи тишине ове ноћи/ немир у души призива сјај звијезда.“

У погледу садржаја као и начина на који је компонована, могуће је да збирку у целисти доживимо као (моно) драму лирског субјекта који „читањем“ знаковља небеског и земаљског збивања у времену од само једног обрта Земље око своје осе, од једног до другог освита, или од једног до другог потонућа у непровидну таму, (од)гонета тајну која је од постања, од прве изговорене речи: „На четири стране свијета по вјетру повијен/ и сви су кровови украшени звјездословима у сну/ иако су двери већ одавно затворене дан и ноћ/ а сјећања око прозора се витлају до цик зоре/ у води љуљају се сјенке напуштених кућа сву ноћ/ и магла трудно пузи по дугим ходницима/ ту се уз звук фруле гости црно и олујно вече/ са висина се мркло небо као олово точи још/ као да је посљедње Сунце забасало тамом у нама/ па високо болесно трње у души се тићи нагло.“

Изциклуса уциклус наставља се и бива све жешћа управо та драма песничког бића које се оглашава у преломном трену са осећањем да је непрестано у расцепу између дана и ноћи, између светлости и таме: „Зар је пјесник као кестен рани/ кога љута зима вреба с пољане/ улудо је покушавао да моли облаке/ да буде савјетник неба неуспјешног/ и звијезде на погребу касне/ а ријечи попут бијесних паса/ урлају у тмини без повратног гласа/ док сумрак ко цар на прозор сједа.“

Непрестано и осећај несигурности, разложне зебње, самотности и незаштићености, а бескрај као да прождире све видике којим би до остварења мисли не само о могућем избављењу, него и до потврде смисаоности постојања у њему,

у свемирском бескрају. Отуд и овакав стравом испуњен приказ: „Од страха сва лица постају блиједа/ грчевито се држи свог зида плача/ иза кога куцају два туђа срца/ заклинју се криво и у лажи грца/ с градом падају и ова слова/ као кажњеници с порцијом громава/ зар свака борба има сурове раље/ да и траве зазвоне са лишћем опалим/ ослушкујући говор земље и шапат ноћи/ и куће падају у сан и заборав./ („„) вјечни страх у души и сјећању/ као трагични, нервозни род људи/ са срцем ко новчић новој зори жуди.“

Ипак, бар као утеха, или као оправдање за тежак проход лавиринтом душе примају се речи којима се ова драма окончава: „Страх и свемир су се среди прије могућења/ прихватам звијезде посетрице да ме чувају.“ Дакле, поетско-филозофска драма а у њој реч о тајни чије је име живот. Приступ тој тајни неостварљив је без увида у оно што именујемо увидом у стање властите душе. Увид који је неостварљив без упоришта у оном што лирски субјект осећа дубоко у себи и што га чини довољно снажним да се одупре бесомучном виру, вртложнику космичких олуја, тиме и од потонућа у незнан и неповрат. Таквим увидом у стање своје душе, које је истовремено одраз свега у нама свемирног, могли бисмо успети у науму, у исконској жељи, послужимо се ријечима пјесника-нобеловца Јосифа Бродског (1940-1996), да спознамо „бесконачност у чистом виду“.

Уз блискост са Бодским, видна је и различитост у погледу на човека.. Док је Бродски заговорник мисли да је човек оно што гледа, па је и одраз облака у води за њега

био „чист божански приказ“, стиче се утисак да је по Радославу Милошевићу човек једнако и оно што зна, али и оно што осећа. Услед тог (са) знања и таквог осећања, такав човек, ипак, не може да пусти да све оде низ воду, да све видно збивање остане без одјека у речи и без видног трага за собом, јер је човек, по Радославу Милошевићу, као божанско и као мислеће биће, понајвише и оно у шта верује, тиме и оно о чему и како говори и пише. Тако већ зачетном пјесмом „Ријеч неба“ лирски субјект сву жњу усредсеђује на оно што ће све у таласима, односно у три циклуса, три велика концентрична круга, бивати суштином књиге дознања.. Дознања, или спознаје о јединству оног што се подразумева, или што аутор именује појмом свемир. Занимљиво је да том (од)скоку *In medias res*, директно, у сред ствари, не претходи оваква или сродна јој упитност: Може ли се по „стрмоглаву“ у вртложник од свих рефлексивних замисли икад и пожелети, а тек достићи, изрон с дна таме у светлост истине? Изрон до оног што је свему томе претходило. Уз све то, лирски субјект ове збирке често и са призвуком тврдње указује и на оно што је, по њему, претходило самој космогонији (изнова стварање света), речи схваћеној као одраз творачке свјетлости која, иако божанска, до чујности долази не само с виса, него и изнутра, из човека као светлосног бића, каквог, очито је, и песник самог себе доживљава, као искру из свемирног мноштва. С тога и казује: „Страх и свемир створи прије првог дана/ уз прасак муња и шум великих вода/ да не пропадне ново небо и нова земља над понором/ док јата треперавих звијезда падају

на гране бреза/ страх у сну
иште извор чисте живе воде/
свемир је ближи срцу док глава
небом лута/ да јој сунце ноћи
отвори зором капије љубави/
пред којом расте дрво тајне к'о
крушка завичајна/ на огњишту
душе пламти пожар запретане
ватре/ вратите ми украдено
сунце од прапочетка/ док вреле
ријечи као/ кестење са длана
носи нада вјетра/ од срца до
логоса са мирисом опустошене
душе/ небеским ливадама нас
опет небо зове/ јер близина
црне рупе мами дио нашег
лица/ да би са једним оком
јасније видјели оба свијета/ у
потрази за стазама дјетињства
по Млијечном путу.“

Битно је истаћи да је Радослав Милошевић у свом лирско-филозофском поимању космогоније најближи Његошу и његовом делу „Луча микрокосма“, за које у свом научном прилогу „Његошева космогонија“, осим осталог, тврди да представља „комплексно и системско дјело зато што у њој Његош пружа свој – не увијек јасан и не увијек досљедан – одговор на сва она питања која су постављали и рјешавали класични творци филозофских система. Први круг је човјек, други је свијет, а трећи је Бог. (...) За Његоша је човјек луча тог макрокосмоса и носилац је божанског дара у себи, те има највише мјесто у васељени уз Бога. Земља је човјеков космички завичај... Сва Његошева поетика је молитва и обраћање Богу као поетско космогонијско надахнуће у коме је духовно начело молитва за човјека и тајанствени је непосредни додир са Богом. За њега је Бог „творитељ поезије“ тј. хармоније макро и микрокосмоса. Бити у молитвеном стању могуће је у свим земаљским и небеским окол-

ностима, али најузвишеније је тражити молитву у самоћи стваралачког чина“. Отуда овом у много чему јединственом и необичном књигом доминирају призвучи тешке упитности: Зашто је човјек, то разумно и духовно, светлосно биће, управо својим значењем и својом за све друге недомашном улогом у свету појавности свих бића, највише изложен тој теретности, а не само благодети „најсавршенијег“? Није ли то позиција „најсавршенијег бића од Бога створеног“, истовремено и са значењем удеса, односно казне? Није ли живот зла к'об, оно што (и како) настаје учинком „кнеза таме“?

„Страх и свемир“ је збирка која се одликује интелектуалном ширином каква је доступна лирику-логичару, зналцу поезије не од једне традиције. Књига остварена као огледало од бистре воде са одразом звезданог свода и људским лицем у његовом вртложном средишту. И лирско-медитативно и метафизичко остварење какво и бива по науку верујућег, али мирског човјека доследног у науку да сваки свој став поткрепи оним што је чињеницама доказљиво и бива упориште јасној мисли којом усправан човек може да иде и ка људима и ка звездама. Овом књигом и несвакидашње обелодањење властитог доживљаја свевремена чији је зачетак старији и од оног искомског трена кад (и како то открива библијско слово о постањусвета) кад у „почетку биријеч“. Дело које доживљавамо као дубоки психолошки увид у стање сопствене душе. Књигом лирски призори остварени на начин како је то чинио и Ђорђе Де Кирико (1888 – 1970), један од најзначајнијих авангардних сликара-

мертафизичара двадесетог века који је био заговорник мисли да „слика треба да буде одраз унутрашњих осећања, а све што је унутрашње јесте и загонетно, док загонетно опет значи непознато или бар недовољно познато“. Тако и овом књигом метафизичке, лирско-медитативне, често и заумне слике, а у њима прикази атмосфере дубоке тишине која искри огледалом од бистре воде у којој се огледа сав свемир. Огледалом и овакав од мисли бруј: „Страх и свемир су се срили прије мог рођења; Свако има своје страхове попут своје сјенке; Свемир се шири и надима од среће и усхићења/ јер му Творац шаље нас у походе први пут/ да се небо не би склопило као књига над нама/ и не да Кнезу таме да нам испије душу наискап/ јер није подношљива влажност наших суза на Земљи; Страх и свемир је као помрачење нашег срца, јер се у нама настанише од праискона мог и твог; Сви ћемо бити заједно у позоришту свемира; Топла мисао се скотрљала у пјесмама овим; Да ли крај свемира на почетак личи...“

Уместо епилога:

Крајем овог дела песник Радослав Милошевић је наспрам свога у води лика са осећањем као да је при крају (животног) пута и са тегибним осећањем да је и сам попут усамљеног чемпреса чијим врхом неко плете мрежу од облака прогоњених.

”Радослав Милошевић: Страх и свемир“; Партенон, Београд, 2021.

Давид КЕЦМАН ДАКО

ИМИЦ „Заједно“ из Дервенте

Музиком и поезијом обиљежен Дан људских права

И н т е р н а ц и о н а л н и мултирелигијски интеркултурни центар „Заједно“ 09.12.2023. је у „Напретковом“ дому културе у Дервенти организовао музичко – поетско вече поводом 10. децембра, дана оснивања организације и Дана људских права. У програму су учествовали хор “Мозаик“ са диригентцом Надом Вукичевић Толић, вокални солисти и рецитатори Милица и Фадил Пелесић, Јелена Ђурђевић, Иво Гавран, Далибор Керкез, Јована Новић, Сеад Ибрић, Јасмина Радановић, Евита Бојковац, уз музичку пратњу Немање

Николића, Марије Новић и Дамјана Теофиловића. Година за нама је била веома успјешна и задовољни смо због активног учествовања у културно-умјетничком и спортском животу нашег града, рекла је предсједница ИМИЦ-а Јасмина Радановић. – Организовали смо низ манифестација по којима смо препознатљиви, попут Дервентског срца, са бројним културним садржајима, а шлаг на тарту је била дођела награда најзаслужнијим грађанима који су својим трудом и залагањем допринијели нашем граду. Поменула бих и 15. Вече духовне музике, као и премијерни

ИМИЦ-ов шаховски турнир за младе суграђане, резимирала је Радановићева годину за нама из угла овог удружења. Оснивач ИМИЦ-а у Дервенти Фадил Пелесић указао је на значај поштивања људских права. – Ако нема људских права онда нема ни слободе, јер су људска права основ те слободе. Ми на овај начин, мислим једни од ријетких, то радимо и обиљежавамо. Подсјећамо људе да више морамо да водимо рачуна о људским правима, да морамо нешто више сами учинити не чекајући да за нас неко други ријешити проблеме – казао је Пелесић.

И НА ЗЕМЉИ ИМА АНЂЕЛА

Летна ноћ тиха, мека, тек шапуће неку своју причу, сву од свиле, а сре- брена мјесечина неуморно сапуна људске тајне којих има толико колико и људи на Земљи. Ноћ од небројених чаролија, сва је као слатки грозд; мека и изазовна; издинстана птичијим цвр- кутом; а у невеликом насељу Славица Грбић, никако да се преда сну, да по- тоне у заборав. На лежају, поред отво- реног прзора само се окрену на дру- гу страну. Неће је сан, па неће. Онда, она се одвији од постеље, притисну струјни шалтер, та- ман испред собног огледа- ла. И изблиза се погледа. Са стакле- не површине њу су погледала два смеђа ока. Још више се уне- се у стаклену по вршину: Лице глатко, тек мало тамно, цвјетне боје, коса црна, црне обрве, а зуби као нанизани бисери. Дође јој да се насмије. Сјети се још једног одуше- вљења. Пам- ти она и онај сусрет када јој је неко и ово казао: „Мило дијете, такво лице не би могао да нацр- та ни сликар Паја Јовановић! Али слике из њеног дјетинства почеше да се смје- њују као да су све на филмској траци. Тог часа се сјети још нечег. Добро је запамтила један сусарет, онда када је имала само седам годи- на. Истог дана освајала је ду- жину тротоарске стазе која ју је водила од куће до школе. Тог да- на непозната жена је малу Сла- вицу пресрела, чучнула испред ње, из- близа је прелијепу уче- ницу погледала, а онда казала: „Љепотице мала, видим да и на Земљи има анђела. Ти си наш мали анђео. Лијепа си, ма како си само лијепо одјевена, сва си као цвијет!“

Успомене, слатке успоме- не! Још дуго исте ноћи Слави- ца сна није имала. Чег се све не сјећа, ни она не зна. Морала је да устане са лежаја. Тад от- вори прозор и предаде се ча- рима јулске мјесечине. И само уздахну. Ње- на прошлост била је лијепа, али и ру- жна. Слатко дјетинство било, па га нема ви- ше. Сада је мајка и напуштена жена. Њени муж се заљубио у другу жену, па се преселио њој на располагање. Сла- вица се овакој невјери никада није на- дала. Стидјела се околине, по- некад је чак и плакала, али није клонула. Сав породични терет пао је на њена плећа. Бринула се о својих двоје дјеце. Сама је, уз помоћ мајке Зоре и оца Мила- на подизала и васпитала своје малишане, своја два цвијета. Кћерку Дарију и сина Двора. Понижена, с тим и увријеђена од стране невјерног мужа, своју утјеху је видјела у с војој дјечи. Радила је у сисачкој жеаљезари као службеник и тако градила златни породични круг. Њени

свијт био је саткан од оних ма- те- ринских снова који су окре- нути према њеним птићима, према Дарији и Да- вору. Са слашћу и јаком страшћу, она је бринула о свему. Лијепо је одјевла сво- ју дјецу, сањала неке нове зоре, али баш у тим данима на свијет је падао но- ви мрак. Слушала је приче о томе како ће доћи до рата, оне разговоре који говоре о рас- паду Југославије. Опет невоља до невоље. Куда, како да се за- штити у ратним данима који се приближају и граду Сисак? Није се ни- када надала вели- ким људским стра- дањима која су дошла на ред. М е ђ у национална нетрепељивост је била жес- тока, да жешћа не мо- же да буде. Тад је схватила да јој нема опстанка у Сиску. Поку- пила је документа, одјећу и са својом децом и родитељима от- путо- вала у Бањалуку, својим теткама, на Паприковц, код болнице. Спас само да потра- жи, јер је рат између Хрвата и Срба био жесток, буктио је на

многим странама Хрватске и Босне. Јек оружја и лелек мајки био је непрестан.

У граду на Врбасу борба за опс- танак била је донекле нормална. Уз ро- дитеље и сестру Наду живот се посве нормализовао. Нова средина, нови људи, али и нова нада како ће све бити онако како то и треба, само је јачала нова увјерења младе Славице. Само да се рат још не пресели и у Крајину.

Рад, само рад, а не рат! Успјех се остварује радом, а не сузама. Дјеца младе избјеглице Славице су кренула у школу. Нови дани, нова мајчин радост, Славица је расла заједно са својом дјецом; Сретна мајка да сретнија не може бити. Кћерка Дарија је завршила сред- њу школу, а затим отпутовала у Ита- лију, тамо се удала и остала у туђини за цијели свој живот. Син Давор је дипло- мирао на Фа-

култету политичких наука са оцјеном више од деветке. Завршио је и мастер студије. Опет са највишом оцјеном. Говори три страна језика. Шпански, италијански, енглески. Запо- слен је, ради у највећем музеју Репу- блике Српске и то као ди- ректор. Пре- више је ангажован као политичар; често путује од мјеста до мјеста. Зна мајци да каже: „Мама, изађи из куће, само да те видим; журим!“ Мајка изађе, сачека га, проговори са сином коју ријеч, а онда се врати у кућу, сједне на кауч и испла- че се. Сузе радоснице су крупне, искре- не, материнске. Плаче мајка од среће, а не од туге и свих оних дана које је за- памтила као један дио тамнијег жи- вота.

Свака судбина човјека умије да кроји и ушива посве нове дане; па каква нарав, такав и успјех сваког поје- динца. Пред

Славицом сада марширају они дани у којима се она радује. Све дође, па и све прође. Њени одбјегли муж тражи да се врати њој и дјеци, али понос увријеђене жене је јак, јачи од свега на свијету; не пада јој на ум да се мири са невјерним и одбјеглим му- жем. Побједила је све невоље, жели да има свој мир, са својим пуним и непобједивим достојанством.

Дан за плакања Славици не треба. То што у својој души носи дио људских дрско- сти, али и запамћени страх од рата, њену наталожену меланхолију вријеме не може да избрише. Увијек се сјећа жене која је чунула испред ње, на улици, усред Сиска. Тад је именована анђелом на Земљи којом као седмогодишња дјевојчица хо- да и иде ју школу.

Василије КАРАН

МОЈ ПИНОКИО

Немој да ти расте нос,
ти мој си дјечак лутак,
а не кљунасти црни кос.

Већ не видиш од носа,
не лаги, не лаги.
На нос ти напада и коса,
макни лагу, дјечак драги.

(Изговорено 29. 9. 2020.
у Источном Сарајеву,
гдје је истовремено
обиљежен 90. рођендан
Даре Секулић и свечано
отворен 21. Јут фест.
Управо на отварању – ау-
торка је и прочитала пјесму „Мој Пинокио“, до сада
необјављену.)

Дара Секулић (1930–2021)

ЂИРИЛИЦА

Згражавамо се на лијепо име часно,
Смета нам поријекло – историја твоја.
Ругамо се притом и вријеђамо гласно,
Ми, ми заблудјели! Најприземнијега соја!

Склањамо, драга, са тобом путоказе,
На те вичемо, крај свега јер се не даш,
Шарају те ТВОЈИ – или чак и газе,
Стремећи да се пред стихијом предаш!

Понижавамо те, у прикрајак склањамо!
Одбацисмо листом што доскора бјесмо!
Оне вјерне теби – пакостима рањавамо...
Нашој величини постаде ли тијесно?!

Бранимо роду и да те наговјести,
Бранимо те у књиге, па и на споменике,
У доба ново, доба опсјена вјештих –
Да прогласимо л' себе за побједнике?!

Газимо, горди, завјет предака часних,
У одбрану тебе ни слово не изговорив...
Свуд около смрде сви трагови наши.
А некада – бјесмо народ непокорив!

Туђини о нас многи сломише зубе,
Војске многе јуришале, али све су пале!
Преци су нам знали да, ако те изгубе,
Мрачне би их силе лако прогутале!

Вијековима хтједоше ли да нас сломе,
Да успију жељеше у намјерама својим...
Ал' зар слутише да у времену чудноме
Истину ћемо сами према њима кројит?!

Коријене одвећ уништавамо сами –
Шта ли ћемо потомцима оставити?!
Ђирилицом писасмо и у најцрњој тами!
А сада?! У топлом, чисти, напојени, сити?!
У топлом, чисти, напојени, сити?!

Борис ЂОРЕМ

ПРОЧИТАО САМ, ПРЕПОРУЧУЈЕМ И ВАМА

Није ово приказ најновије књиге Предрага Финција („Гноме“, „Арт рабиц“, Сарајево 2023). Није ни тумачење мало теже ухватљивог жанра. Ово је једноставно позив могућем читаоцу да се примакне, јер – чека га...

ГОЗБА...

изобиљем мисли и трептајима душе. Ово је, једноставно, књига која се не препричава, с ње се, као на отмјеном пријему, с послужавника, на врху чачкалице истесане од тананог срчаног мишића, узимају сласни (сласни и кад су помало горки) залогаци и заливају (не британским) француским или шпанским винима (ако се неко, случајно, не одлучи за љуту босанску шљивовицу која пали грло).

Јер, кад „Укосо од мене станује кућа“, како не бити записивач слике, лирског тренутка, импулса; ко зна гдје ће та кућа бити када је ми више не будемо посматрали? И зато: „сваки ми мој текст постао исто што и постојање“. Јер, ако не остане свједочанство, нестаће заувјек. А кад нестане кућа која „станује укосо“ може нестати цијели свијет.

Никако не заборавити: „у два реда могу бити записане команде прописи забране, тешко неке опће истине, можда тек њихове назнаке или особне подуке, али то не обесхрабрује...“ Јер, „Што сам био и што јесам мојим текстом постаје.“

У писању се не треба плашити препрека. „С првим

словом, у првом реду зачето/ Ни у задњем неће бити окончано“, трајаће, „... из себе сама бивање исијава“.

У чему је истина? У непобитној чињеници или у безграничности мисли? Нека читалац просуди: „И ум и машта једном докуче:/ стварност је једна а стварности нам многе.“

Рат? „У рату добију који боре се за своје./ Изгубе који боре се за боље.“ Уосталом, дефиниција рата заправо је смотана у Ратну сарму: „У покривачу склупчан/ Страх“. У томе Искрен писац: „Жртва је својег писања,/ а само га оно од пропасти спасава.“ Бога и вјеровања што се тиче, тешко је издвојити гному која би на неки начин била „репрезентативна“, свеопштија. Ипак, „У вјери својој своје потврђује./ У неспорном све своје распознаје.“

Многих тема се Предраг Финци у овој књизи дотакао. И не само дотакао, дубоко се удубио у њихово суштаство. А некако наоко ноншалантно, мада, у суштини, врло смислено. Тешко би било све то само и побројати. Уосталом, већ је речено, ово није приказ, анализа, комплетно критичко освјетљавање. Ово је само жеља да се скрене пажња на књигу и подстакне могући читалац да је потражи.

На крају налазимо неколико врло добрих, заправо одличних пјесама. Ова коју сам изабрао можда и није она која би се могла назвати лучоношом, али мени је била занимљива по томе што је можда боља дефиниција пјесме него од безброј оних исказаних у теорији књижевности:

Очај

Кад дохвати
нигдје пјесме

Само очај
а баш то баш отуд
пјесма

На почетку овог текст(ић) аречено је да ће то бити позив на гозбу. Па кад је тако, пустимо самог аутора, Предрага Финција, да нам индикативном гномом „Слобода“ сам упути тај позив: „Док је господара изван тебе/још немаш сасвим себе“.

Ранко ПАВЛОВИЋ

Понедјељак...

Родио сам се једног давног понедељка, на крају марта, на почетку прољећа. Било је то мало прије сунца (тако је говорио тата...), дувао је јак вјетар, а јутро је било хладно.

Кућа у којој сам рођен саграђена је претходне године. Умјесто темеља, кућа је била постављена на каменим стубовима који су стајали на четири ћошка. Између тих стубова није било затворено, па је због јаких удара вјетра у кући саграђеној од ћерпича било јак хладно. На поду су умјесто тепиха биле танке поњаве које је мама донијела у мираз. А мене је мама, након много муке и тешких болова који су трајали скоро цијелу ноћ, родила на поду у “великој соби”...

Јеног љетњег понедељка, у септембру, кренуо сам у први разред основне школе. Основна школа, са одјељењима до четири разреда, била је у центру села, код задружног дома и продавнице. Још се сјећам учитеља, Нијаза Ибрахимовића из Брезовог Поља, који је свакога дана, пјешке, долазио у нашу школу.

Понедељком смо кретали у сваки нови разред и радовали се поновном сусрету са школом. Таком је било и кад сам кренуо у пети разред, у централну школу у Брезовом Пољу. Свакога дана, пјешке, ишли смо у школу која је удаљена око шест километара. Тад сам схватио како је било мом учитељу који је свакога дана ишао истим путем, само у супротном смјеру...

Био је понедељак кад сам са татом, први пут пјешке, ишао у

Брчко. Било је то у вријеме кад сам се припремао за почетак средње школе, у коју сам се уписао тога љета. Тата и ја смо поранили зором раном и краву Плавуљу одвели на Марвену пијацу. Тата је продао краву и од тог новца ми је купио нове панталоне, ципеле и џемпер...

У понедељак сам кренуо у средњу школу. Напустио сам родну кућу и отишао у град, не размишљајући о томе да ће то бити и дефинитиван растанак са селом и почетак сасвим новог живота. У почетку ми је то много тешко падало. Сваки пут, кад сам недељом одлазио у град, најприје бих се исплакао, па онда кренуо. Терет који ми је притискао душу попуштао је тек онда кад сам се, суботом, поново враћао кући...

Понедељак је био и кад сам пошао на факултет... Већ сам се навикао на живот у граду, а одласци кући свакога викенда ублажавали су сву моју тугу и носталгију за родном кућом.

Једног понедељка сам почео и да радим, под истим кровом зграде у којој сам завршио средњу школу и факултет... Понедељком сам увијек имао највише посла, поготово у вријеме док сам био асистент. Нешто лакше је било кад сам напредовао из асистента у наставничка звања.

И тако, годину по годину, више од четрдесет година радим на истом послу (осим повремених ангажовања на другим пословима ван Факултета). Дружење и свакодневни контакти са колегама и са студентима пружају ми задовољство и чине ме срећним јер радим оно што волим.

За годину, двије, доћи ће вријеме за пензију и знам, опет ће то да буде у један понедељак.

И кад заувјек будем одлазио, биће понедељак, јер, понедељком би увијек требало кретати на пут...

Стеван Р. СТЕВИЋ

ВЈЕЧНИ СВЈЕТИОНИЦИ НЕПОКОРИШТА

(У славу шеснаесторици јунака
Војске Републике Српске, палих у
одбрани Градишке, 8. августа 1992.)

АјдерМиленку
Голић Бранку
ГолићНедељку
Граховац Предрагу
Добраш Бориславу
Зрнић Родољубу
Илинчић Александру
Каран Мирку
Латинчић Вици
Ратковић Ненаду
Сладојевић Небојши
Тополић Зорану
Шиник Живку
Шкрбић Предрагу
Шобота Зорану
Шушњар Љубиши)

На овом светом мјесту
у храм се узнебесај, пјесмо,
и построји молитвене ријечи
у почасни плотун љубави
Њиховој вјечној тишини!
Зазвони светосавским звонима
да уснулог Бога пробудиш,
и на небу запали свијећу
Њиховој звјезданој висини!
Помилуј имена у камену
којима је исписана ријеч: Слобода!,
неустрашива имена,
која нису тражила замјену
на вјечном крсту Голготе,
већ су на жртвеник опстанка,
застави непокорног народа,
принијела највише што се може:
своје пркосне животе.

Ожали их, пјесмо,
као што само
мајка обогорођена
синове може да жали.

Оплачи их као сестра неутјешна
тужбалицом коју само туга за бра-
том
сузама у срцу може да запали.
Зајецај, пјесмо,
тихо као сирота нејач,
рођена, и она нерођена,
и не жури да их ожалиш!
Жали их као хероји што се жале –
жали их, пјесмо, тако
да их никада не прежалиш!

Овдје су,
тог августовског јутра деведесет
друге,

умјесто питоме зоре,
освануле злослутне каме дуге
најкрвавијих хорди кољача
из повампирених јасеновачких
ноћи.
У крваве заставе увезани,
овуда су хтјели проћи
и насрнути на невини дјечји сан.
Али, са овог бедема,
из свете земље ове,
проломило се завјетно:
No pasaran! No pasaran!

И нису прошли кољачи!
Сјурили су се на њих,
као набујали козарски сливови,
градишки синови дивови,
и зауставили душманске каме
под грлом недоклане нејачи.
Бацили их у Саву
са своје родне груде,
да плове према забору, и
да се никад више не усуде.
У боју крвавом, тешком,
пало је шеснаест момака,
чију храброст и највећа туга
не може прекорити грешком.
Јер, шеснаест градишких јунака,
нека им је родна груди лака!,
пало је у јуришу витешком.

На овом светом мјесту,
најузвишенијем светилишту,
и страшном губилишту,
и вјечном љубилишту,
разагнај и опамети, пјесмо,
све накнадне памети
и невјерице.
Јер, у Њиховој храбрости
не може бити,
нити је било кривице!
Било би то исто
као кад би за крила
неко оптужио птице.

Да није било
јунака на Боковима,
Градишка би искрварила
у оковима.
А братоубице Бербирлије
вратиле би јој немир,
шеријатске законе,
освајачко име – Бербир,
и крвожедне сабље
демирлије.

Зар би нам свитале слободне зоре
да није било два сунчевића Зорана?
Зар бисмо се одбранили
од тог силног олоша,

да нису на бранику слободе
од груди грудобран подигли:
Бранко, Борислав, Родољуб,
Александар и Небојша?
Зар би нас миловала слобода
мирисима родних перивоја,
да се нису разбокорили божури
у њежном срцу Миливоја?
Гдје бисмо данас живјели,
ако би и преживио ико,
да својим животом
све наше животе
није оживио Живко?
Зар би нас слобода љубила
дугама родне кише,
да није било сунца
у топлом срцу Љубише?
Коме бисмо били драги
да није било храбрих Предрага?
Како бисмо се Богу
недјељом у цркви молили,
да није било пламена вјере
која Недељкову свијећу не угаси?
Како би се до неба винула,
слободе рањена птице,
да те на храбрим крилима
тамо није узниоВицо?
Нико као Ненад,
потомству и граду,
није с више наде
одсањао наду!
Ко би подарио мир
будућим дјечјим сновима,
да није било Мирка
међу градишким
витезовима?

Спавајте мирно, пали хероји,
синови наши рођени!
Спавајте у молитвеној успомени
и дјечјим сновима, довијек –
у име Светог Духа,
Оца и Сина!
Ви који сте име човјек,
крилима слободе вођени,
подигли до највећих висина!

У дугама заснули сунчеви зраци,
чувари свјетлости будућих зора,
ниски Вам наклон бесмртни јунаци
вјечна заставо непокора!

(Прва награда на конкурс „Истина о
Србима“ СПиКД „Просвјета“ Градишка,
2023.)

Небојша ИВАШТАНИН

Рецензија

ПАМТИВЈЕК

(Поглед на рукопис „Вратићу небо гдје је било“,
Сава Гуслов Марчета)

Сава је, за Памтивјек, гледајући да стави, посложи све на своје мјесто, овим рукописом „Вратити небо гдје је било“ дала Великом Петру Змијањцу, тежак задатак, да с оне стране поравна односе међу људима и подстакне их на истине наше прошлости и огледала садашњости ове. Све кроз педесетак пјесама, међу којима Видно мјесто има Поема о „Кочићу Петру на Свету Петку Трнову“. Цјелокупна збирка је добила има по циклусу „Вратити небо гдје је било“.

Сава „обрађује“ Змијање и Змијањеце, обраћајући се Кочићу Петру, симболично на Свету Петку Трнову, па цијелу поему ставља на прво мјесто, први циклус, уводећи читаоца у саму срж овог рукописа, разлога стварања и порука које из тог и таквог стварања изничу, листају, рекао бих као што је листање добре књиге. А овај рукопис (књига) добротом дише. Књижевном добротом и пјевањем о ширини „кочићевских“ предјела на својствен и оригиналан начин. Многи су пјевали о завичају, неко овако, неко онако, неко по чистом задатку, а не инспирацијом срца и душе.

У понуђеном рукопису налазе се пјесме које би се могле разврстати у разне жанровске одреднице, то ће свакако пажљиви читаоци лако да уоче, па се због тога нећу посебно

бавити овдје, али ћу извући из њихове тематске сржи да се ради о пјесмама које, као да су се огледале у зрцалу психолошких стања људи, првенствено оних који су животом или постхумно везани нитима завичаја, али и много шире, узму ли се у обзир посматрања и одмјеравања о истинитости, правдољубивости, једнакости и тако даље.

Ове пјесме су се „испрсиле“, рекао бих кочићевски иштући више за људе који су своје животе и своје смрти уградили у стварање заједничке заједнице. Оне су, вјерујем да ће то и неко други опазити, док их буде читао, просто живе, из њих се излијева инацијска храброст у обраћању, наоко јачем као алатке у рукама против неправде и сваког зла. Аутор је добро примијетио да се много тога измијенило, не само кроз друштвено политички систем, већ и у људима, међутим дух поносних људи змијањске крајине није промијењен, он и кад је „везан“ проналази начине у рјешавању недоумица. Тих недоумица, понајвише је дошло у просте главе које се понашају и обнашају као да је све, па и свијет од њих настао, не признајући, односно на најпримитивнији начин доводе у сумњу све што је било прије њих. Спремни, да бришу историјска памћења, нудећи своје новотарије ради држања шачице моћи.

Има у овим пјесмама сјећања, радости, али и сјете и туге. Има посветница. Из њих љубав моћно стење, оне и када су тужне оживљавају искром радости.

Има љубави, међу малим и међу великим, има и ближње љубави. Она се може најлакше осјетити у тренуцима самог читања, али читања у себи, како то наш народ зна рећи.

Има и пјесама за велику дјецу. Има пјесма и о породичној срећи. Свима треба посветити посебну пажњу.

Ево, слика свевремена – невремена из Парка:

„Посљедње капи с/
Петровог капута/
Слијевајући се низ слова.../

... а Петар из свог Парка
проговара:

/...Говори јаче!
Говори гласно, жено са
Мањаче!.../

Пјесма, сама од себе даје нове и нове одговоре на све неговоре са земље **ни царске ни спахијске:**

/...људи ходају ниједи, / гдје
никада нису.../ .

О овом рукопису ће се, сигуран више и гласније говорити, онда када буде Књига, а да би била књига треба њено рађање/(при)помоћи.

Војин ТРИВУНОВИЋ

ПРОЛАЗИ ВРЕМЕ

Пролази време кораком живота
Неки нас нови живот ипак чека
Узлет живљења и снагу младости
Полако носи та временска река

Пролази време и смелим душама
Нови сад живот ово време пише
Топле пољупце и цвеће љубави
Као да бришу и јесенске кише

Пролази време и младости мојој
Тихим кораком расцветане руже
Загрејаће нас неко друго сунце
Кад нове ласте и нас заокруже

ДА ЛИ СУ СНОВИ

Да ли су снови и перо
Којим песник срце пише
Да ли су снови и речи
Ил' летње су капи кише

Да ли су снови и ружа
Која блиста птич јим крилом
Да ли тиха мелодија
Која прија неком миллом

Снови су и витке јеле
И на гори зелен трава
И спокојно месташце су
Где уснула песма спава

Где ветрић и сад вихори
У најлепше ноте своје
Где велико живи место
На крилима маште твоје

МОЛИМ ТИ СЕ

Узми ме, Боже, узми
Не дозволи да ме олуја одведе
Негде далеко, далеко од њега

Да ме талас самоће заплусне
По врелим младеначким образима
Боже, не дозволи

Да гитара никад више
Не засвира у срцу мом
Боже, не дозволи

Да једна реч не заvara снове
Младе девојке тек кренуле у живот-
ни ход
Боже, не дозволи

Да пронађем реч песника у трагу
пера
Дозволи ми

Реч која ће разбити моју самоћу
И наћи књигу пријатеља
Боже, молим Ти се

ПОЉЕ ЖИТОРОДНО

Парлија ветар
Провлачи прсте своје
Кроз златне власи класја

И милује благородни плод
На коме су урезане
Бразде
Руке деда мог
Заливене сељачким знојем
Окопане грудом земље црне

Осунчан осмехом старца
Ветар неуморно таласа поље пше-
нице
Поље мукотрпног рада
Симбол славе и крсне погаче
Мирис милине и љубави породичне

На пропланку тамна тачка човека
Посматра свој труд
Који му маше ширећи класје
И зове у загрљај њега сељака

Док дрхтавом руком брише
Зној са чела
И живот протекли
Којима светли на сунцу
Бојом злата Мој Деда
У пољу пшенице
Своју сенку
Проналази

ДОЋИ ЋЕ ТИХО

Доћи ће тихо
у санак ми мили
распевано чедо
што љубављу крили

Доћи ће тихо
ту у срце моје
најлепше ноте
од љубави твоје

Доћи ће тихо
на мило ми лице
распевани гласић
малене грлиц

ПРОЗОР

Гледаш у дан
кроз отвор на зиду
окован у дрво
као рам на слици

Рам непомичан слика иста
коло играју дан и ноћ
отвор на зиду
сведок је неми

Кроз рам нечујно
улази дан
излази ноћ
и игра се понавља

Горица М.КРСТОВИЋ

О аутору

Горица М.Крстовић рођена
25.06.1988. године.
Завршила мастер студије на Меди-
цинском факултету Универзитета у
Новом Саду, смјер Фармација, mр
ph.
Удата, поносна мајка троје миле
дјеце
Члан је Српског књижевног клуба
„Вихор” Дервента
Објавила самосталну збирку
пјесама „Реч љубав јави”

Тумачење

ОТРГНУТО ОД ЗАБОРАВА

(Анђелко Анушић, *Боли, боли ме јако, Ревнитељ, Ниш, 2022*)

Има писаца који цјелокупно своје стваралаштво везују за стварни или имагинарни завичај, као нпр. Фокнер своју Јапнапатафу. Тако је и Анђелко Анушић везан за подручје родног краја и граничних подручја у Хрватској, која су Срби насељавали вијековима, али су их током посљедњег рата (1992-1995), у акцијама под називом Олуја и Бљесак, морали напустити. Тај пишчев стварни, али и медитативнометафизички простор, који се рачва од архетипских до постмодернистичких слика и призора, реалан колико и измаштан, фиктиван, зрачи вишезначношћу не само интертекстуалних него и универзалних значења кроз које пробија тежња за патријархалним, уобичајеним начином живота као и хуманим и хуманистичким порукама.

Најновија пјесничка збирка Анђелка Анушића / 1953, Градина на Сувој Међи / Боли ме, боли ме јако као да чини поетску синтезу његовог ранијег поетског и прозног стваралаштва. Обликујући своју мисао, засновану на дугогодишњем књижевном искуству, али и визури сјећања на протекли живот, лирски субјект ове књиге персонификује се у пјесмама високе умјетничке вриједности, у којима доминирају и лично и национално.

Генеа тог поетског развоја полази од седамнаест (или

са овом) осамнаест књига Анушићеве поезије, од којих бисмо истакли збирке: Штап од писмена /1996/, *Крст од леда* /2000/, *Литургија за поражене* /2003/, *Епитаф за незане* (2015/, *изабране и нове п(ј)есме*, *Зимно место* /2017/. Анушић је аутор осам збирки приповједака и, међу осталим, ту су: *Пре блеска*, а *после олује* /2012/, *Писмо Петру Кочићу* и *још понекоме* /2015/, *Легенда о в(ј)етром вијанима* /2019/ а *круну његовог рада представља* *шест романа*, међу којима је његов први роман *Силазак Сина у сан* /2001/, преведен и на енглески језик, као и његова тетралогија: *Гласови са Границе I*, /2016/ *С Хомером у олуји II,III,IV*, /2018/ и роман *Живот из засједе* /2021/.

Сва та дјела, а и нека која нисмо споменули, потекла су из пишчеве душе, из љубави према ужем и ширем завичају и прецима који су насељавали те крајеве да би деведесетих година морали да напусте свој завичај, своја домаћинства и крену на неизвјестан пут у друге српске крајеве. Колоне избјеглица, које су данима могле да се виде на тим путевима, остале су у неизбрисивом пишчевом сјећању и преточене су у књигу *Боли ме, боли ме јако*. Збирка се састоји из круга (Бескрајни плави круг и у њему звезда, како је пјевао Црњански, пишући о сеобама које су пратиле живот нашег народа). Анушићева књига се отвара Прочелном

песмом уз коју иде и пјесма *Чији си ти песник?* Прочелна песма је из пера Паула Целана а уз њу, као мото, ријечи Бориса Пастернака: *Ја јесам побеђен од свих / и у томе и јесте победа моја и Екхартове ријечи: Бог је код куће, / а ми смо они који су изашли у у шетњу.* Анушић томе додаје и лијепу пјесму *Чији си ти песник?*, у којој објашњава разлоге свог пјевања: *Ја се сећам / и певам; / ја певам / јер се сећам.* Пјесма је дубоко доживљена: *А сећање је моје срце, моје око недремано / на које сам видео и довидео / голе и мртве, / рашчеречене и сажежене. Ти људи нису имали другог знака/ осим Очевог.* Уносећи себе у ову пјесму лирски субјекат истиче да пјева о ономе што најбоље познаје. Варијацијом стихова *Ја певам / јер се сећам* и *игром ријечи ствара се снажна порука читаоцу о злодјелима које пјесник опијева.* Ипак пјесма се завршава многоструко варијабилним питањем: *А чији си ти песник?* Крај књиге затвара се *Зачелном песмом: Боли, боли ме јако* и *још двије уснутне: Нова књига и Читајте поезију.* Унутар тог круга су два циклуса: *Као Христос на води* и *већи Светли гробови*, *позно читање.* Већ из наслова циклуса уочавамо необичност у називима, што долази до изражаја и у насловима пјесама, који су често састављени из двије цјелине, одвојене запетом или двије равноправне синтагме. (нпр. *Пролеће, закаснеле варијације или: Опачине./ Не живи се само од хлеба и певања.*

Први циклус ове збирке везан је за догађаје из Олује, у којој је човјек страдалник и паћеник јер крив је што је жив (Бити жив) Лирски субјект указује на важност самобитности, идентитета који треба чувати: испод седам калауза / и девет кључаница (Кључ) Ту је, такође, антологијска пјесма Дечак из Колоне пише своју прву песму: Колона / Колоне у Колони / О ја / О ти / О они / О сви са својом Колоницом / Куда / Кудааа. Ступају за ускрслим Чарнојем. Пјесник повезује нашу тужну историју и гради кованицу ујасеновчио те наводи објашњење прогонитеља да су ти у колони исељеници, који иду својима: траже бољи живот; хајдуди којима је задат коначан ударац, номади који се селе за бољом испашом док са авакса телеграфишу: Побуњеници / Варвари / *Брисани* / Па избрисани Жене у црном и хуманитарци су за то да им се помогне а утјешитељи, самилосници да има мјеста за вечно боравиште. Чује се и шапат Благе Марије да нема ништа ново под Сунцем. Поворка у Колони, у којој су дјечак и други дечак, и до њега девојчица, виде некадашњу породичну идилу: и бакин смешак са облака, / дедина обрва у српу Месеца, / и Жућо, мачак Тошо, Руменка, поток, ливада везена, / и нечији чуперак косе у глави, / и згажени кликер у прабини / над којим се њише омча врелине. // О ја / О ти / О Они / О сви / О ниједан / О нико / Куда са својим збегом / Куда / Кудааа / *Кудаааа*.

Анушић сагледава човјека патника коме су све одузели, али он мора бити срећан ако је сачувао живот и док ваздухом и „зраком“ звони / *давни антифон: / Жив! Жив! Жив!* / у њему одјекује Крив! Крив! Крив! Долазећи да обиђе

своју дједовину, тај човјек види да се све промијенило. Пјесма ојкача која се ту пјева не заноси га као некад јер: Тамбур су „устамболчили“. / Гудало „умузејили“ који су Хомера окрали. / Писак и трзалицу у крваву зобницу, / као и „подбрадну певалицу“ што су. Док су скупљачи блага, млади Августуси претресли терен и допунили бисаге, ведрова обитељ ужива а писац се пита шта ради млади нараштај: Прашчићи - / шта ради потомство – не види се. Својим особеним алегоријским изражавањем, својом сатиром пјесник ствара опет једну антологијску пјесму под називом: Август / *August*.

У овој књизи Анушић полази и од библијских мотива, схватајући да се зло понавља и да су људи стално изложени борби за опстанак. У пјесми која нас се, такође, доима својим снажним поетским казивањем а под насловом Као Христ(ос) на води, *Ramonda Serbika* поетски сказ почиње ријечима: Присуство онога што је одсутно / стварније је понекад од његове билости. Тако и одсуство куће постаје тврдо опипљиво, живо и претвара се у *Ramonda Serbiku*. У свијести онога ко је морао да је напусти, јављају се слике и обриси њених зидова, њеног малог космоса, али и холограми укућана који лебде у висинама. И најстварнији је увек / онај кога нема / домаћин на прилику, онај који и пише о томе, који је сам као Христ(ос) на води.

Има у овој књизи и позивања на писце као Бећковића (Кекање и Ђекање, Сан), или Ћопића, те је за пјесму Рат записано да је По Бранку Ћопићу ; а у пјесми Твоји послови и дани парафразира стихове Антуна Бранка Шимића и наводи стих Лазе Костића. Везаност за пјеснике је још већа у другој

цјелини књиге под називом Светли гробови, позно читање. Та цјелина почиње успјелом баладом Сретење у несретење, у којој је опјевана дјевојка, из Пјесмарице, која одлази у виноград, али је црни човек убија. Смрт је дочарана на необичан начин како кандило види девојку / посеченог струка. У поенти пјесме је наратив као из народне поезије: Ој, Богати, господска лозице / Придрж де ми пударку дјевојку / *Да ја зовнем од мора вида-ра, / А од Лике гусларку Јелену, / Да ми души севана пода-мо / И у зипци сјећање нијамо.* Сједињујући народну поезију и своје (умјетничко) пјевање, служећи се модерним поетским изразом, инсистирајући на лапидарности, Анушић ствара поетски медаљон антологијске вриједности. И у овом циклусу су стихови који су асоцијација на наше бројне пјеснике: Бећковића, (Нешто), Миљковића (Блага реч), Библију, Псалме као и народну поезију (*Моји непријатељи*). Споменуће он и Ришељеа, неће му бити стран ни речник Мирољуба Тодоровића (*Опачине / Не живи се само од хлеба и певања*), у пјесму Терет, мала Голгота уврстиће и стих: Ти си мајстор из ситничарнице (Горана Петровића), ту је и ријеч чизмаши (Драгослава Михаиловића).

Али у пјесми Наши лирски субјект морао је да завапи и над оним из наших редова: А онда бануше наши / Миљкани и Миљканићи, који придонесоше општој трагедији: И ево, / Сад на друму, / закрстачени завежљајем, / снагу прикупљамо. Пјесник не изоставља ни своје непријатеље: Бршљан су око мог врата / руке мојих непријатеља: // Заиста, заиста вам кажем: / опчињава оданост њихова. (*Моји непријатељи*) Његова

сатира је уперена и против свих оних који се држе правила: Сасеци га. Сажежи. Прецртај. / Избриши. Потри. / Прећути. Не навиди. Заобиђи. (Опачине / Не живи се само од хлеба и певања).

Пјесма Светли гробови, *позно читање* упућује прекор песниковим савременицима да се чешиће окрену ка прошлости, да оду на гробља гдје леже јунаци из небројених ратова. Пјесник набраја све наше јаме, стратишта и пјесму завршава ријечима: Од Битоља до Тирола, / и тамо до Карпата, / од Јадовна до Јасеновца / где незнанују брат до брата; // А мртви леже - / саборно узбрани - / леже на твојој страни / где сном мртвијем спаваше. Као што је Змајева пјесма Светли гробови била некад у читанкама; требало би да буде и ова како би младе генерације памтиле наша стратишта и жртве за слободу.

Много је у овој књизи пјесама које треба истаћи. Ту је Фактографија са Косова и Метохије, у којој се спомиње појам Куће на продају, написан олатиничено и позната Жута кућа, на подручју Албаније, гдје су љекари вадили органе *in vivo* похватаним Србима и те органе продавали. Оно што се ту дешавало је несхватљиво људском уму и пјесника боли та трагична судбина његових сународника. У пјесми Балкански Вавилон / Ратови (Прилог славистици) окривљују се поједини слависти за рат деведесетих година те се набрајају књиге које су биле претече тога: Време смрти, Голубњача, Гордо посртање, Преображење, Покајање, Вазнесење, Анатема, а у којима је указано на тежак положај српског корпуса.

Посебно нас узбуђује пјесма Петра Јагодића Курице Писмо кћерки, у којој се наводи (у

фусноти) да је заточени Курица, свештеник (XVII / XVIII в), вођа чувене буне, ухапшен 1708. и спроведен у Венецију, те осуђен на 40 година робије које је провео у бунару дубине 40 метара. Тешко је наћи страшнији примјер издржавања казне, али Анушић ствара потресну пјесму о овој жртви, о човјеку који сагледава и будуће догађаје, на шта упућују и стихови: Са ове коте; са дна страшнога бруја; / ја чујем кћерина кћери: шкргућу очњаци; режи / олуја.

Надаље се редају пјесме посвећене Сави Мркаљу, Луки Миловановићу Георгијевићу; Јовану Радуловићу, др Станку Кораћу а интересантна је и пјесма Петар Кочић¹у неколико слика, гдје лирски субјект спомиње како Давид Штрбац: земље шаку, / уранијумом богато осиромашене носи од града до града: лабораторију тражи које нема. Претварајући своју иронију у персифлажу, Анушић боји својим колоритним језиком пјесничке слике из ове пјесме. Биће споменути и наши великани: Никола Тесла, Михаило Пупин, Миливоје Миленковића (Један стари (задоцњели) прилог расправи о српском културном простору), али ту су и Молитва Белом Анђелу и Молебни канон Богородици Лепавинској Чудотворној.

На крају књиге је Зачелна песма, и две успутне. Прва је насловљена: Боли, боли ме јако и по њој је збирка и добила име. Набрајајући због чега пати пјесник ће завршити ову пјесму ријечима: Боли ме боли – тма и тушта, / само песма кличе која ме куша ! Након тога је пјесма Нова књига којом лирски субјект пушта у свијет своје чедо: нову књигу а долази

завршна пјесма Читајте поезију која је хвалоспјев лирици.

Књига Анђелка Анушића Боли ме, боли ме јако представља свједочанство о тешким временима српске историје, о патњама и злу којем су били изложени наши преци. Њен највећи значај је у опомену да се то зло никад више не понови те да међу људима и народима преовладају мисли о суживоту на овим балканским вјетрометинама, о животу окренутом хуманости и нади за срећом и радости. Држећи се оне Данојлићеве мисли: Поезија је или исповедање или празна игра, Анушић ствара пјесме велике умјетничке вриједности, постигнуте не само у тематици него посебно у стилском и језичком изразу. Бројни неологизми красе ову лирику као: По градовима / Једвају једваји / Јадњују јадњаци / Јече јечајци / Спуштени им капњаци. (Јекање и ђекање) Много је таквих примјера те би се могао саставити рјечник неологизама. Оно што је карактеристично за ову поезију је да би се све те ријечи могле схватити и реалистички и метафизички јер је њихово значење сакривено у алегоријама и сарказму. Егзистенцијална питања једног народа, који се нашао на вратима пакла, изложен тортури и уништењу, ипак добијају карактер човјекове неуништивости и не само одупирању злу него његовом надјачавању. Ријечи: Жив сам ! Жив сам! (Бити жив) пишчева су ода људском роду као вјера у неусташљивост и непобједљивост. Тако схваћена збирка пјесама „Боли, боли ме јако“ Анђелка Анушића добија дубоки општељудски значај који продире у људску душу и срце изазивајући у њима најтананија и најличнија осјећања.

¹ Анушић је ов, 2022. године, добио Кочићеву награду у Бања Луци

Трагови спознаје (2)

„Босански дух“ злодух Калајеве и Павелићеве Босне

Стварана је духовна клима у Босни и Херцеговини у којој ће се слободно размахнути Мухсин Ризвић и његови једномишљеници и следбеници и славећи дела босанскохерцеговачких муслимана који су се борили током Другог светског рата за самосталну босанску муслиманску државу, засновану на идејама нацизма и усташтва. Таква су и двојица муслиманских интелектуалаца, двојица историчара који су се бавили истраживањем турског периода, Хамдија Крешевљаковић (1888 - 1959) и Хазим Шабановић (1917 - 1971). Они су научна имена стекли пре Другог светског рата. У свом стваралачком заносу посебно су се размахнули у време Независне Државе Хрватске.

Хамдија Крешевљаковић има занимљиву ратну прошлост. Перо Шимуновић, бавећи се Крешевљаковићевом прошлошћу указује да „у сарајевском ‘Новом листу’ од 4. 9. 1941. налазимо чланак под насловом ‘Хамдија Крешевљаковић рехабилитиран’. У чланку стоји да је Х. К. ‘Поглавниковом одредбом именован’ за професора на сарајевској учитељској школи, вративши се из Сурдулице камо су га, како аутор чланка вели, ‘Срби отјерали’. Недуго затим он, такођер Поглавниковом одредбом, постаје члан Хрватске академије знаности и умјетности. Од тада он је један од најактивнијих интелектуалаца усташког режима у БиХ.

Па и поред све оданости усташком режиму и труду на стварању аутономне БиХ, има индиција да се приклањао и оној струји ‘Ел Хидаје’ и ‘Младомуслимана’ што су небулозно замишљали БиХ као центар панисламске државе под окриљем Трећег рајха.“¹

Још богатију нацистичку прошлост, како је указао Перо Шимуновић, имао је Хазим Шабановић, који је „од стварања НДХ постао горљиви усташки идеолог и његов текст ‘Хрватски муслимани у својој независној држави’, већ у првом броју усташког ‘Новог бехара’ заправо је позив свим муслиманима са територије некадашњег Босанског пашалука, да се заједно са областима које настајују уједине под окриљем НДХ. (То што је писац таквих текстова послуже рата рехабилитиран, као уосталом и Хамдија Крешевљаковић, вјеројатно је резултат, због великог броја у НОБ-и изгинулих, потребе за кадровима свих врста).“²

Ова двојица муслиманских историчара доживела су и посмртна признања. Главни уредник библиотеке „Културно наслијеђе“ сарајевске издавачке куће Алија Исаковић, како је упозорио Перо Шимуновић, штампао је „двје књиге из историјске знаности (њихова друга издања), чија објављивања у овом тренутку не може имати искључиво знанствени карактер. Ради се о дјелима двојице

¹ Шимуновић, исто дело, 718 – 719.

² Шимуновић, исто, 718.

знанственика Муслимана чија су идејна одређења била неподјелено националистички, бошњачки утемељена. Знанственици-хисторичари, Хамдија Крешевљаковић и Хазим Шабановић, недвојбено се могу сврстати међу аутентичне креаторе ‘босанског духа’ и њихова капитална дјела (Х. Крешевљаковић. ‘Капетаније у Босни и Херцеговини’, ‘Свјетлост’, Са[рајево], 1980; Х. Шабановић ‘Босански пашалук’, ‘Свјетлост’ Са[рајево], 1982) представљају заправо врхунац великобошњачког сна, слику и визију велике, аутономне БиХ у турском времену.

Њихова прва издања педесетих година могу се разумјети, но појављивање њихових других издања у осамдесетим годинама, без икаквог, а камоли озбиљног знанственог предговора, и то баш у вријеме кад код нас дижу главу национализми свих врста, не може се сматрати само безначајним издавачким подухватом.“³

Тај ‘босански дух’ на кога подсећа Перо Шимуновић, тај злодух Калајеве и Павелићеве Босне, који је у рату 1992 – 1995. године крвљу натопио Босну у којој је убијено више од сто хиљада људи, јавно је 1967. године „пустио из боце“ познати муслимански филозоф, марксиста Мухамед Филиповећ Туњо (1929 - 2020), професор Филозофског факултета у Сарајеву и потоњи редовни члан Академије наука БиХ и

³ Исто, 718.

Бошњачке академије наука и умјетности, оснивач Странке демократске акције и Муслиманске бошњачке организације. Велику узнемиреност босаскохерцеговачке хришћанске јавности те 1967. године изазвао је његов програмски рад Босански дух у књижевности - шта је то?, објављен у тада угледном часопису „Живот“.⁴ Овим радом, који је тада можда наручио сам државни и партијски врх, дат је знак за убрзање дозирањег обнављање идеологије „Ел Хидаје“ и „Младих муслимана“.

!!!! Као повод за оживљавање „босанског духа“ Мухамеду Филиповићу је послужила песама „Камени спавац“, објављена претходне 1966. године, чији је аутор је песник Мак Диздар (1917 - 1971) који је рат од 1941. до 1945. године провео у Сарајеву, кога је тада књижевни историчар др Енес Дураковић, прогласио партизанским илегалцем. Ратним сарајевским животом песника бавио се Перо Шимуновић, који је написао: „У вези са Маком Диздаром нитко и никад није помињао везу са КПЈ у периоду 1941 – 1945, но то књижевном историчару Дураковићу ни мало не смета да га прогласи за револуционара. А Мак је заправо цијело вријеме рата живио бонивански у Сарајеву, објављујући у усташким гласилима ‘Хрватска мисао’, ‘Спремност’, ‘Освит’, ‘Хрватска позорница’ и другим. Објављивао је под псеудонимом М. Д. Мухаремов, као и под својим именом (као нпр. у ‘Хрватској позорници’ од 1. травња 1943. гдје објављује пјесму ‘Послије премијере’). Слиједећи проф. Ризвића у вјештини кривотворења књижижевнохисторијских података др Енес Дураковић у

књизи ‘Товор и шутња тајанства’ (његов магистарски рад) даје биографске податке М. Диздара и вели (стр. 155): ‘Родио се у Стоцу 17. 10. 1917. Ту је завршио основну школу, а гимназију у Сарајеву (1929 – 1936). За вријеме рата једно вријеме радио је као поштански службеник, а потом на илегалном раду’. За комунисту Дураковића [...] објављивање под псеудонимом у фашистичким листовима Представља сасвим озбиљан илегални рад.“⁵

Муслимански писац Хамид Диздар (1907 – 1967), брат Мака Диздара, судећи по радovima које је објавио у времену од 1941. до 1945. године, био је присталица усташтва. У том времену, како наводи Перо Шимуновић, у разним листовима и часописима он је објавио 70 радова у којима је величао усташтво и Хитлеров нови поредак. За све време рата он је, како тврди Шимуновић, „сурађивао у усташким гласилима и ревијама: ‘Освиту’, ‘Новом Бехару’, ‘Народној узданици’, а у ‘Хрватској мисли’, након А. Муратбеговића, у 1944. године био је уредник.“⁶ До последњег дана њеног постојања Хамид Диздар остао је веран Независној Држави Хрватској.⁷ После Другог светског рата, као угледан песник, мирно је живео у Сарајеву, објављујући своје радове, као и за време минулог

рата, у најугледнијим листовима и часописима.

Мак Диздар, као и његов брат Хамид, вешто се прилагодио новом времену, своју ратну прошлост хрватског песника, присталице Хитлеровог новог поретка, усташког покрета Анте Павелића и идеја организације „Ел Хидаје“, заменио је, као кошуљу, новом прошлости партизанског илегалца. Своју оданост владајућој политици новог времена он је исказао приредивши антологију Југословенска револуционарна поезија (1959). Иако без неопходног предзнања, он се бавио средњовековним записима, натписима и богослужбеним књигама насталим у средњовековној Босни. Први рад у коме је саопштио резултате својих истраживања објавио је 1961. године у часопису „Живот“ под насловом Стари босански епитафи. Касније, 1966. године, објавио је у Сарајеву књигу Камени спавац. Стихови ове књиге подражавали су средњовековне записе и натписе настале у средњовековној Босни, које је Диздар прилагођавао свом песничком изразу. Има стихова који су директно преписани са старих средњовековних надгробника, стећака, писаних ћирилицом, постављених у правцу исток-запад, како се иначе сахрањују православни хришћани, под којима почива босанско средњовековно племство. Ова збирка песама Мака Диздара дочекана је са похвалама, а неки критичари су говорили да Мак Диздар пева аутентичним босанским гласом, који се везује за средњовековни књижевни израз такозваних богумила, који су једва дочекали да у Босну дођу Турци, па су сви одреда прешли на ислам. Камени спавац међу притајеним при-

⁵ Шимуновић, Да ли су у питању само заноси или како се постаје случај, Књижевност, бр. 3 – 4 1983, стр. 714.

⁶ Шимуновић, исто дело, 713.

⁷ „Последње текстове, сведочи Перо Шимуновић, Хамида Диздара налазимо у ‘Новом Бехару’: од 15. 1. 1945, приказ на француском језику у Загребу објављене књиге ‘Поступак српских власти према муслиманима у Југославији’, 1944, приказ у коме и сам тврди да се у Југославији вршио геноцид над Муслиманима, упозоравајући да се то никада не заборави; у броју од 1. 2. 1945. приказ књиге прича за младе ‘Из наше махале’ Х. Мухића; у броју од 1. 3. 1945. пјесму ‘Сарајевски акварели’, чији задњи стих гласи: ‘Изнад града висиноћи брада.’ Исто, 714.

⁴ Мухамед Филиповић, Босански дух у књижевности – шта је то?, Живот, Сарајево, 3/1967

сталицама идеологије „Младих Муслимана“ и „Ил Хидаје“, дочекана је као један нови гејзир савремене босанске (муслиманске) књижевности која се тих година профилисала. Мак Диздар се јавио и као приређивач књиге Стари босански текстови, за коју је написао и предговор, из кога се закључује да он целокупно књижевно наслеђе средњовековне Босне везује за наводно богумилство и тобожњу богумилску Цркву босанску, чији су верници прешли на ислам и свој прави духовни узлет доживели са исламом који је стигао са Турцима. Ислам су прихватили као наводну надградњу њихове вере. О епитафима које је Диздар користио у својим књигама, он каже: „Снажан утицај стећковске традиције нарочито дуго се запажао на муслиманским нишанима, како у архитектонском обликовању тако и у извјесним симболима рељефа, а на неким су епитафи муслиманским покојницима написани у потпуној традицији како у стилу и језику тако и у писму (босанчицом).“⁸ Стручњаци за средњовековну књижевност, археографи који су се бавили средњовековном ћирилском књижевношћу, па и оном насталом у босанској држави, нису хвалили Диздаров рад, сматрали су га дилетантом који није довољно познавао ни језик, ни писмо тих рукописа, а ни хришћанску веру којом су били прожети и текстови, због чега се код њега и у Каменом спавачу, и у Старим босанским текстовима јављају честе језичке грешке.

Понекад је био и злонамеран, правећи намерне грешке. У збирци Старих босанских текстова (Сарајево, 1990, стр. 56 и 58) он је савременом српском

ћирилицом, онако како је он то прочитао, представио два изузетно важна средњовековна босанска документа, две повеље босанског бана Нинослава из 1234. и 1240. године. Иза бана Нинослава остале су четири повеље, четири уговора која је он склопио са Дубровчанима. У три од четири повеље народ своје државе, којим он управља и у чије име склапа уговор са Дубровчанима, Матија Нинослав назива Србима, што недвосмислено говори да у његовој држави живе Срби и да је Босна бана Матије Нинослава била српска држава, исто као и Немањина Србија.⁹ Али делови ових двеју повеља које је у својој верзији уврстио у књигу Стари босански текстови су фалсификат, не одговарају оригиналу, делови повеља у којима бан Матија своје поданике назива Србима изостављени су, како не би кварили новонаметану конструкцију да су у време Матеја Нинослава живели Босанци богумилске вере.

Књизи Камени спавач Мака Диздара, што су књижевни критичари приметили, и поред тога што међу стиховима има и буквално пренесених текстова средњовековних надгробних натписа, не може се оспорити извесна књижевна вредност. За највећег муслиманског филозофа марксистичке оријентације, академика Мухамеда Филиповића значајна је због тога што „карактерише искуство, културу, менталитет, историју, судбину, тј. уопће дух једног народа. Као босанска, ова поезија је прије свега одређена својим босанским духом (истакао Ј. Б.) и у томе лежи њена главна вриједност са становишта Босне.“¹⁰ Овим, како

⁹Др Васо Глушац, Повеље Матије Нинослава бана босанскога и народност његових поданика, Бања Лука, 1912, стр. 14 – 24.
¹⁰ Мухамед Филиповић, Босански дух у књижевности – шта је то?, Живот, Сарајево,

то он каже есејом, Филиповић је најавио почетак деловања дозираних панисламске идеологије, осмишљене у организацијама „Ел Хидаја“ и „Млади муслимани“.

Иако се за Филиповићев рад Босански дух у књижевности – шта је то? говори да је то есеј, тешко би се могла одредити његова форма. Реч је о мутном и натегнутом штиву, са доста недоречености и назнака, где се главна мисао више наговештава него што се директно казује. Када би се процењивао по правим мерилима, више би то био неки политички реферат који је написао искусан друштвено-политички радник оног времена са средњом стручном спремом. Али тај текст, онакав какав је био, нашао се у центру пажње ондашње босанскохерцеговачке, али и југословенске јавности, свих вера и нација. Читаоци су га, зависно од тога које су били вере и нације, различито доживљавали.

Из тога Филиповићевог есеја могло се разабрати да је те 1967. године дошло време да се у Босни и Херцеговини, прво тихо, а мало касније и гласније, уводи муслиманска књижевност, а да је „камен међаш“ те књижевности била књига Камени спавач Мака Диздара.¹¹ У том есеју Филиповић се осврће и на ислам, подсећајући да се у неким европским интелектуалним круговима на ислам и исламску културу гледа као на нешто што се прожима са европском културом.¹² У ту исламско-европску узајамност посебно се добро уклапа, овдашњи босански ислам који је „стопљен са елементима народне традиције наше босанске и уопће словенске провинијенције.“¹³ А та босан-

1967, бр. 3, стр. 3.

¹¹ Филиповић, исто дело, стр. 8.

¹² Исто, стр. 10 -11.

¹³ Исто, 10.

ска исламска традиција, како сугерише Филиповић, проистиче из средњовековне босанске духовности и духовне баштине.¹⁴ Филиповић у свом есеју избегава да каже да је реч о писаној књижевној баштини која је сва прожета хришћанством и чија су јеванђеља писана по правослачним канонима. Ова књига Мака Диздара, што Филиповић упорно сугерише, везује нову муслиманску књижевност за средњовековну Босну, чији су житељи сви одреда били тобожњи богумили који су због њиховог начина исповедања вере примили ислам који су им донели Турци.

Филиповићев рад, занимљив је и због тога што га је написао један филозоф са марксистичким уверењима, миљеник државног апарата и самог врха владајуће и једине партије, Савеза комуниста Босне и Херцеговине. Био је недодирљива личност, а његов глас у то време био је глас државе и владајуће партије.¹⁵ Овај рад, објављен у часопису „Живот“ који је тада уређивао Мак Диздар, узнемирио је босанскохерцеговачке Србе и Хрвате, а окуражио муслимане. Хришћани су крадомице умножавали и дотурали текст једни другима сећајући се протеклих ратних времена и схватајући да овај „дух Босне“ кога је најавио Филиповић никоме неће донети добра.

Одмах после овога Филиповићевог есеја окуражили су се босанскохерцеговачки муслимани, активисти „Ел Хидаје“ и бивше присталице организације „Млади муслимани“ који су се у новој југословенској самоуправној федералној јединици Босни и Херцеговини добро снашли, и заузели важна места у култури,

просвети и државним службама. Њима је тада дат знак да су им одрешене руке и да треба да припремају дела прожета „босанским духом“ која ће говорити о муслиманској Босни и њеној ближој и даљој прошлости. У том послу, као што је Филиповић показао у свом есеју, нису били важни научни критеријуми, важно је било сложити причу која проноси босанску идеју и босански дух. У тој причи чињенице су се могле прећуткивати, фалсификати нису били велики грех. Онима који су покушали да укажу на погубност таквога рада затварана су уста.

Знатан допринос буђењу идеологије „Ел Хидаје“ и јачању „босанског духа“ дао је др Мухсин Ризвић, професор историје југославенских књижевности 18. и 19. вијека на Филозофском факултету у Сарајеву. Како наводи Перо Шимуновић, Ризвић је био млада нада, један од најмлађих сарадника листа „Новог Бехара“ и „Народне узданице“ који су излазили у Сарајеву током Другог светског рата. У бројевима ових листова на чијим су насловним странама објављиване фотографије Анте Павелића, који су излазили током 1944. и 1945. године, Ризвић је објављивао своје радове.¹⁶ По завршетку Другог светског рата прикључио се организацији „Млади муслимани“,¹⁷ чији је центар био у Сарајеву. Била је то, како пише Дервиш Сушић, „група религијски фанатизованих ђака исламске вјероисповјести, под утицајем неколицине елазароваца из Босне, одлучила је да се организује и да се муслиманској омладини наметне својом радикалном,

фашизираном, панисламистичком идеологијом.“¹⁸ Ова организација деловала је током Другог светског рата, а када је са историјске сцене потиснут нацизам и усташтво које је оличавала Независна Држава Хрватска, „Млади муслимани“ су се – како каже Сушић – мало примирили, ступили у новоформирано друштво ‘Препород’ у кога су се учланиле присталице „Ел Хидаје“, али на томе нису стали. Илегално су обновили своју организацију која је бројала неколико стотина чланова. Утврђена су строга правила конспирације. Организација је одржала два пленума, када је изабрано „Врховно вођство“ које је руководило организацијом. Приликом пријема у организацију полагана је заклетва, а тајно је штампан лист ‘Муцахид’ (Борац). Чланство се почело припремати за наступајућа времена, поред идеолошког образовања организовани су курсеви радиотелеграфије, падобранства, једриличарења, чланови су обучавани да управљају моторним возилима. Прикупљано је и оружје, од тешких митраљеза до експлозива. Набављане су и каме и „боксер“ за обрачун са противницима. Организација се одржала све до 1949. године када су је ондашњи југословенски органи безбједности открили и угушили.“ Многи од чланова су због тога робијали, па су исказали лојалност новим властима, док су се други склонили у иностранство.¹⁹ Алија Изетбеговић и Мухсин Ризвић били су чланови ове организације. (Наставак у наредном броју)

Јово БАЈИЋ

¹⁴ Исто, 17.

¹⁵ Шимуновић, Да ли су у питању само заноси или како се постаје случај, стр. 706 – 708.

¹⁶ Шимић, Старе заблуде и нови заноси, стр. 1411.

¹⁷ Шимуновић, Да ли су у питању само заноси или како се постаје случај, стр. 706 – 707.

¹⁸ Дервиш Сушић, Парергон (Биљешке уз роман о Талу), Сарајево, 1980, стр. 136.

¹⁹ Сушић, Парергон, стр. 139 – 140.

Истргнуто из стварности

ЗАПИСИ ИЗ БОЛЕСНИЧКЕ СОБЕ

БРОЈ 351

КАПЉИЦЕ НАДЕ

Једнооки полако иду ходником,
уз онај зид који виде,
и често се сударају с пролазницима.
У повратку ће крај другог зида,
да и њега осмотре.
Надају се да ће ускоро,
кад им скину завоје,
у шетњи видјети цијели ходник.

Хитроноге медицинске сестре
вјешто заобилазе неспретне болес-
нике
и корацима ткају стазу
којом ће се они лакше кретати.

До деведесете сам видио кò
соколић,
чује се старачки глас кроз отворена
врата амбуланте, могò сам сам себи

смотати цигару од церцеговачке
шкије,
а онда се поче просипати дуван
и цијепати цигарет папир.
Навукла се она поганица,
мрена, да је ђаво носи.

Ти тако мени, чича, шали се лекар,
офталмолог, специјалиста који зна
да кроз људско око
завири у човјекову душу.
Ја ћу ти однијети катаркту,
ту твоју мрену, па значи ли то
да сам ја тај ђаво кога призиваш?

Праштај, доктуре, нисам тако мис-
лио,
бојажљиво, преко шушкетавог зуба-
ла,
циједи старац дрхтаве ријечи.

А можда је нећу ни скинути,
наставља љекар кроз тихи смијех.
Кад поново будеш добро видио,
ти ћеш опет мотати цигаре,
а пушење је много штетно.
Нећу, одлучније говори чича.
Баталио сам ја то кад ми се дуван
почео просипати из руку,
као зрневље куруза мојој баби
прије него што га донесе до
кокошињца.

Сестра затвори врата амбуланте,
закључа тајну разговора чиче и док-
тора.

Тако до ноћи, када се све смири.
Тада само дежурна сестра,
према распореду на њеном столу,
разноси по собама капљице наде,
са жељом да се расцвјетају у
видјело.
3. 12. 2023.

ЧИЧАК НА БРИЈЕГУ

Јутро зимско, а у њему јесен.
Она која воли да преотме
понешто од љета и зиме.
Дарежљива, дала све што је имала,
па би да јој се макар мало врати.

На бријегу сам, а град се отима,
крије своју отуђеност од човјека.
Не маглом, смогом или Кочићевом
тиморином, него застрашујућим
опиљцима цивилизације.

Кроз болнички прозор, гле,
сасушена стабљика чичка
на угаженом травњаку,
рањеном аутомобилским точковима.
Усамљена као, доведен на силу,
незаинтересован човјек
на неком политичком митингу.

Одмотавам поглед према
чаурама бившег цвијета
из кога су чешљугари
давно однијели сјеменке.
Жудно усркујем капљице росе,
и већ се кристалишу
у злаћане тачкице видјела.
5. 12. 2023.

ПРАМЕЊЕ

Са Паприковца, магла из очију
у прамењу клизи над град.
Узбрдицом, кашљуцајући,
долази ми отац. Погнут, црн у лицу.
Иза њега, доле у граду,
стара, напуштена клиника.

Онај зарђали клин за брначу,
задјевен за рог старог амбара,
који се у доброј ковачији може ота-
лити,
сачувај на сигурном мјесту.

Знам да тањираче сада дрљају ора-
нице,
знам и да нам је имање зарасло у
шикарје,
али ова цивилизација, како је зову,
ратовима и другим рањавањима
Планете,
вратиће нас у оно доба када су нам
били потребни плугови и брначе.

То рече отац, расточи се у облачић,
и путем који добро познаје,
на крилу лаког вјетрића,
у праменовима крену према гробљу.

Крај прозора болесничке собе
промину прозобла врана
с повеликим комадом глади у кљуну
6. 12. 2023

РУКЕ КОЈЕ МИЈЕСЕ ХЉЕБ

(Над фотографијом коју је
Неда Козомара поставила
на Фејсбук)

Иза прозора зимско јутро.
У болесничкој соби топло
од тијеста које ће бити хљеб,

Руке које мијесе хљеб,
тијесто у восак претварају
и праве воштанице за наше здравље.

Бакини прсти су свијеће
са унутрашњим пламеном,
и оне хране душу.

Она која мијеси хљеб
молитвом у сваки залагај
утискује Христову ријеч.

Њеном хљебу не треба нож,
срцем га увијек дијели
на равне части.

У свечачки ореол
одјену су руке
које мијесе хљеб насušни.
7. 12. 2023.

ПРАВА СТРАНА

Кадаизлазишиизболнице.
каодасеизвлачишиизсвојекоже,
кадасеодмакнешодболничкогизлаза,
осјећашдатвојслакјеоостаозатебе.

Из болнице када излазиш,
важно је на коју страну ћеш окрену-
ти.

И зато, о замагљени погледе,
добро отвори унутрашње Око,
оно хиландарско,
Недремано, Пјесниково.
Пажљиво бирај правац,
па крени куда иду онај у теби,
што зна која је права страна.

Дренов штап у руке, и себе,
ако треба, по табанима,
чим дотакнеш странпутицу.
8. 12. 2023.

... А ИЗ ЛОБАЊЕ ХРАСТ

Ранку Прерадовићу

Болесничка соба 351
бањалучке Очне клинике
остала да чека цвјећара сањара.

Храст, близу улице,
израњаван. Не шрапнелима,
нестрпљивим аутомобилима.

Никао из лобање
прије осам деценија,
олистао прије шест.

Из пјесме Ранка Прерадовића, „Оцу“
засијаном давно на козарским
осојима,
„из крви никао мак, а из лобање
храст“.

Мајка отишла да му тражи оца,
супруга пјесникиња да тражи свек-
рву,
Ранко се учаурио у храстов жир.

Зна: у срцу жира закоријенила се
још једна клица стиха,
хоће ка оцу, мајци, супрузи.

Не из лобање,
из меког хумуса срца,
хоће тај стих у свијет.
9. 12. 2023.

ЈАМЕ

По мрачним дубодолинама
људског безумља
и данас се расцвјетавају
црне јаме.

Халапљиво једу месо,
касније се деценијама
сладе костима.

Зачини им:
глад болесне душе
људска пакост,
трњем обрасла злоба,
крв у очним капиларима
оних с камама
и маљевима у рукама.

У свакој јами један ђаво,
чучи и чека ђаволицу,
да размијене
и умноже сјемена.

Залуд их затрпаваш
ломљеним стијењем.
живим кречом,
стаклом и катраном,
голубијим именом.

Све поједу.

Гладно људско безумље
неуништиво је.
9. 12. 2023.

САН О ПОЉУПЦУ

Пред скулптуром –
Emanuel Kilih: ПОЉУБАЦ

Снев:
досегнути астрално,
пољубити илузију
и осјетити топлину усана
онога што је прамичак облака
који се губи у ведрини.

У пољупцу,
сјединити се с небеском тајном.

Ти који све знаш,
прими ме крај Свога кољена,
да најамник будем
Твојој љубави.
8.12.2023.

Ранко ПАВЛОВИЋ

Академија науке и културе РС домаћин Змијањцима

Дружење за памћење

Академија наука и умјетности Републике Српске била је домаћин змијањским ствараоцима. Сва очекивања су премашена. У препуној сали успјели смо задржати пажњу читава два часа, продуковали јако богат и колоритан програм и представили двадесетак аутора. Наиме, 8.децембра прошле године промовисана је књига „Змијањски писци - кочићеви следбеници“ састављача Грозде Регодић и Видосава Ђурђевића. У програму су учествовали глумца Бошка Ђурђевића, као Давида Штрпца а поезију су говорили Радомир Вулин, који је прочитао и пјесму недавно преминулог колеге Мирка Љубанића, а своју поезију су говорили Вид Вицко Вукелић, Сава Гуслов Марчета, Љиљана Марић Мачкић, Миломир Матић, Жељко Ђурђевић а својом гусларском изведом публику је одушевио Васо Драшковић. О књизи је говорио један од рецензената Остоја Дулић, декан Филозофског факултета проф др Биљана

Панић Бабић, др Љубан Бајић и аутори Грозда Регодић и Видосав Ђурђевић.

Глумац Народног позоришта РС Бошко Ђурђевић је поред монолога из „Јазавца пред судом“ направио кратак омаж и Ђури Дамјановићу по чијем аманету је настала ова књига говорећи одломак из његове приче „Саво Вериш“ што је публика попратила громогласним аплаузом.

Један од два припређивача књиге госпођа Грозда Регодић је скупу презентирала квалификациону структуру заступених аутора која је заиста врло респектабуилан са чак четири академика, двадесетак доктора наука, правника, поликтиолога, економиста па све до оних са средњошлским образовањем, али ће остати у овој панорами као змијањци и

књижевници записани за сва времена.

„Овакве културне вечери дају наду да ћемо се све више враћати изворном народном стваралашту, поштујући и промовишући наше наслеђе као непролазно добро. Врло сам сретан што је ова седма по реду промоција одржана баш на Академији науке и умјетности и захваљујемо се свим а који су нам омогућили да пркосно Змијање Бањалуком одјекне са овог култног мјеста науке и културе. Врло смо захвални Академији наука и умјетности РС, а посебно се захваљујемо Витомиру Поповићу који је један од 94 писца заступљен у овој нашој хрестоматији како то рече рецезент Никиола Девура“ рекао је Вице Ђурђевић у свом обраћању публици.

Сл.С.

Из личног дневника (2)

ПОГАШЕНО СВЈЕТЛО СТРИЧИЋА – ИЗГРИЖЕНИ ЛИСТ МАЊАЧЕ

Негдје на преласку између два миленијума, Стричићи су добили асфалтирано игралиште покрај подручне школе. Електрични рефлектори који су постављени нису били само помагало за ноћне утакмице, које су тих година биле права сензација у завичају. Били су свјетло у тами послијератног незнања, путоказ за љепше и ведрије дане. У оштем колективном разбуђивању и разбистравању, и у мозгу мога оца синула је једна свијетла идеја, чију племенитост и вриједност увиђам, тек након свих ових година, када су је ситни интереси, заједљивост људи, неке рђаве емоције учиниле мртвом.

Сигуран нисам, да ли је било 2000. године, или љето после, када се први пут одржао, како га је мој отац крстио „Велики турнир у малом фудбалу – МАЊАЧА ЛИСТА“. Турнир се неколико година одржавао на Васкршњи понедељак, у вријеме буђења природе, када су наши планински обронци најљепши а људи најраздраганији. Било је то не само спортско дружење, већ прилика за појести добру јагњетину, запјевати, покуцати се васкршњим јајима, дружити се и упитати за

здравље. Ја би' рекао Кочићев збор у малом.

Званични плакати турнира лијељени су по аутобусима који су саобраћали широм Србије и Босне, па је било и позива радозналих из Новог Сада, и осталих војвођанских градова и градића гдје су насијани Змијањци, да питају ко се то лопта и како је Мањача листала.

Сјећам се чланка у једном од дневних листова, чији је аутор похвалио сликовити назив турнира. У вријеме када се сви труде да у називу фирми, манифестација и свега чему се даје име уметну по сваку цијену неку енглеску ријеч са W, Q, X, и Y, неки вр'овац смислио је назив „Мањача листа“. Алал ти вера мајсторе – гласио је наслов чланка.

Непуну деценију, радовали смо се Васкршњим празницима са једним разлогом више. Играо се фудбал, дружило се, пјевало, навијало, псовало судију, и увијек су „фудбалски стручњаци“ са пивским стомацима са трибина, познавали вјештине са лоптом и стратегију боље од младића који се надмећу на терену.

А онда... Када се једне године турнир одржао два пута, једном кад му је вријеме и једном баш на Кочићев збор

(кад му није вријеме), под палицама различитих диригентата, знао сам, неће нешто да ваља. Потенцијални ситни интереси, да се прода кеса чипса буре пива, или тобоже заради на уплатама екипа, сковали су мртвачки сандук јединој здравој колективној идеји у моме селу од завршетка рата.

Године 2011. и ја сам, уз подршку неколицине људи, покушао да васкрснем ову причу. Још једном смо заиграли и запјевали. Само још једном. Схватио сам и оно што нисам могао деценију раније. Није ово вријеме нашег листања ни блистања. Много је оних који би радо удисали арију листајуће Мањаче, али нажалост, довољно је и црва на нашем листу, да сумњам да ће ускоро Стричићи имати прилику да чују звук судијске пиштаљке. Имао сам наду да је пред нама друго полувријеме, испоставило се да смо били у судијској надокнади. Док смо овако пуни заједљивости, чангривости, пакости међу собом, нема нема нам трансфера у клубове људи свјесних себе са потребом да имамо нешто своје.

Радомир ВУЛИН

ДЕТЕ ПАЛОГ БОРЦА

Загледан у имена, урезана на белој мермерној плочи изнад које пише: На овом месту је бугарски окупатор 22. јуна 1942. године стрељао мештани околних села као одмазду за помагање партизанског покрета, Љубомир није могао да обузда немир и смири дрхтавицу – због Радункиног недоласка.

Ни овај дан није уважила, она, која је целога живота била повлашћена, стекла високе титуле и звања, кроз тешке периоде пролазила лакше од других, уживала привилегије, јер јој је отац један од ове двадесеттројице несрећника уписаних на овом споменику.

Испод груди, скупила му се ледена кугла чија се студен, у замасима, ширила целом снагом. Јуче га, телефоном, уверавала, да сигурно долази. Спремила је пригодан говор, рекла је.

Лагала је. Није јој први пут.

Рано јутрос, тек што се први сев зоре јавио иза брда, Љубомир је кренуо из родног села, са десеторицом из фамилија стрељаних, тракторском приколицом, истим путем којим су их Бугари кундацима терали ка планини, да им овде, на искошеном пропланку, на њиховом последњем видику, запале свеће за покој душа. Сада је пут зарастао у врзине и густо шибље, чији се дугачки ластари густо укрштају, па пут личи на уплетени славолук.

Желео је да, за седамдесету годишњицу тог стравичног догађаја, постојеће скромно обележје, зарасло у трње

и високу траву, посивело од лишајева, замени новим. Код каменоресца је наручио споменик, висине једног метра, дебљине десет сантиметара, имена стрељаних поређао по азбучном реду и пажљиво надгледао урезивање сваког слова. Да се не би поткрала грешка. Доброћудни, млади каменорезац, у жељи да му угоди, често је окретао дугачак сунцобран свог прашњавог качкета, чудећи се, што се није обратио општини за помоћ, већ је цео трошак поднео сам.

Поодавно, га обузео тај наум, о подизању споменика, уденуо се у сваки дамар, долазио у сан, јер се презиме које он носи трипут понавља на споменику. Осећао је олакшање и задовољство, што се, на овај начин, одужио тим несрећницима и продужио незаборав за њихове невинне жртве.

Придошлице су тихо жагориле на травнатој заравни, која је, сваке године бивала све мања. За коју годину, и она ће се претворити у шумарке и врзине.

Торбе с понудама за покој душа страдалих, спустили су на ретку, меку траву, поред спомен плоче. Крстећи се прилазили су споменику, пажљиво читали исписана имена; онда би пољубили име свог рођака, и дуго држали длан на свеже урезаним словима.

Допадало им се, што је одабрао плочу од белог мермера. Њена белина, обасјана сунцем најдужег дана у години, личила је на ужарену буктињу,

спуштену на средину зеленог пропланка.

Откад је у пезнији, професор Љубомир већи део године проводи у родној кући, па се вест о постављању новог споменика, о седамдесетој годишњици стрељања, брзо прочула међу оно мало остарелих сељана. У први мах имао је намеру да, од рођака и потомака страдалих, сакупи добровољне прилоге за израду новог обележја, али је, после разговора с Радунком, која му је рекла, да је то обавеза Општине, и да историју треба преиспитати, одустао.

Дуго је стајао наднесен над спомеником испод чијег постоља је, из уске металне цеви, текао танак млаз воде, благо брборио по четвртостом бетонском кориту, правило кристалне мехуриће и нестајао у густој папрати.

Сунце се дизало изнад високих јела и златним прозацима шарало њихова витка стабла, блажило планинску свежину. Летњи дан смлачио се, пун сјаја и небеске модрице која је, на планини, густа и модра као море. Ветар је јечао у врховима столетних букава, шумео преко лазина и пропранака, обраслих у густу папрат, преламао гласове придошлих низ јаруге и увале. По далеким модрим косама лебдели лаки, сиви облаци, обавијали им врхове и, као праменови дима, нестајали у даљини.

Планина се надимала, пуна неке тишине, коју су, повремено, реметили чудесни шушњеви њених прикривених житеља. Занет раскошним

шумским брујем, загледан у далеке извијене косе, Љубомир се питао – зашто су бугарски злотвори одабрали ово место за свој крвави наум? Свакако су хтели да своје жртве одведу што даље од села.

Преживели, њих двојица, који су искористили несмотреност војника и успели да умакну у шуму, сведочили су, да су им крвници говорили, да их воде у планину, да секу дрва.

Како ли смрт изгледа? Какве су јој очи? Да ли, у том часу, нада, та стара варалица, још трепти у грудима? Или се и она повлачи пред упереним цевима, склапа своја крила, напушта несрећника?

Иза њих су остале отклепане косе, остављене на зеленим откосима, и жита, тек зарудела. И мобе, и жетве, и вршидбе, на којима њих неће бити. И неодиграна момачка кола на ивањданском сабору који се ближио. И лицидерска срца за девојке, која им неће поклонити.

Од старијих и ожењених, остала су дечица која ће очева памтити по имену у крштеници и школском дневнику – када учитељ почне да прозива: презиме Миловановић, име оца Драгоје, име Радунка. Као да и сада чујем учитељев храпави глас, како одзвања малом, свеже окреченом ученицом.

Љубомир обриса чело пресавијеном марамицом, затресе главом, удахну искидано. Поглед му одлута преко далеких брда и плавичастих коса, спусти се низ јаруге и дубодолине, до села.

Обрете се у дворишту старе школе, која се ни по чему

није разликовала од осталих сеоских кућа.

Држао сам оца за руку, гледао искоса пристиглу децу и родитеље који су их довели. Корачао сам згрчен, заклањајући се иза очевог сукненог гуња. Ко зна, шта ме чека у школи, јер су ме сви укућани застрашивали учитељевим дугачким прутем: и деда, и мајка, и стричеви, и отац. Једино сам од бабе имао заштиту.

На утабаној влажној земљи, поред перуника са сасушеним цветовима, ограђених циглама пободеним у земљу, старији ђаци гласно су се довикивали, подозриво загледали уплашене прваке, исмевали њихову збуњеност.

Отац је стао уз зид до прозора, са чије доње половине је отпао креч па је школа личила на поцепану белу хартију. Ту смо чекали учитељев позив да уђемо унутра. С друге стране дворишта, прилазио нам је човек за чији се штап држала бледуњава девојчица, гледала у земљу, корачала ситно. Другом руком увијала је крај танке плетенице, завезане црвеним уплетњаком. Загледала ме срамежљиво, упирући врхом опанка од свињске коже у влажну земљу. Ћутала је. Мислио сам, да она гледа мој нови џемпер, који ми је мајка исплела за полазак у школу, а који је још мирисао на чивит. Мени се свидела шара на штапу њеног деде, са којег она није одвајала руку.

И мени ће стриц тако да на шара мој лесков прут, чим се вратимо кући.

Човек који је водио девојчицу поздравио се с мојим оцем и рекао, како његов несрећник Драгоје, не дочека да своје првенче испра-

ти у школу. Протрљао је чело огрубелом шаком а крутим прстима развлачио очне капке испод којих су навирале сузе.

Када је учитељ, са ниског басамка, позвао родитеље да с првацима уђу у школу, мој отац и њен деда сели су у прву клупу, до прозора. Нас двоје, између њих.

Уплашен причом о учитељевој строгости и његовом пруту, збуњено сам загледао учионицу и чудне ствари у њој, за које нисам знао ни чему служе нити како се зову: црну таблу наслоњену на три ногара, рачунаљку, зидну карту, искошене клупе, глобус, нечију слику на дувару, урамљену у црни сјајни рам.

Прута нигде не беше.

Кад је жагор у учионици утихнуо и шкрипа расклиматаних клупа престала, учитељ је стао испред свог стола, који је мени личио на ниске наћве, ухватио се испруженим длановима подно груди, уз вунени џемпер боје зрелог лешника, и почео да говори.

Старији су, свакако, разумели његове речи – ја нисам: нови почетак, преломни тренутак, ново доба, наша борба, револуција, жртве пале за слободу, нови поредак, једнакост. Његов дубок и храпав глас испунио је учионицу с малим, двокрилним прозорима која је мирисала на креч. Подизао је браду, окретао главу и руком често склањао прамен црне косе са чела.

Затим је уследило уписивање у школски дневник. На табли је кредом, која се није видела од његових дугачких прстију, написао слово „А“ и рекао да се јаве родитељи чије презиме почиње тим словом. Припомагао им је тако

што је набрајао презимена која постоје у селу: Алексић, Андрић, Антонијевић... Када је дошао ред на деду, чија је девојчица седела до мене и стално се наслањала на рукав његовог изношеног гуња, он је полако устао, наслањајући се длановима на горњи део дрвене клупе. Скинуо је капу, која је мирисала на дуван и зној и спустио је испред себе. Поћутао је мало, загледан у зидну карту иза учитељевих леђа. Гутао је ваздух, окретао главу ка отвореном крилу прозора иза којег се кочоперно беласао зрео јесењи дан.

Издужио је пискаво:

– Мога сина Миловановић Драгоја стреляли су бугари четрдесет друге године. Ја сам довео његову ћерку Радунку, која ми је све што од њега имам.

Његов глас, сипљив и сув, претворио се у тихи јецај који је он пригушивао капом коју је држао обема рукама, преко лица.

Настао је тајац.

Чуло се само крцкање отвореног прозорског крила и благо шуморење ветра у гранама старог ораха.

Учитељ је одгурнуо дневник и пришао нашој клупи. Велика свеска, са тврдим корицама, ситно је зацичала преко глатке површине и зауставила се на ивици стола. Укоченим очима гледао је деду и трљао прсте умрљане кредом. Ражалошћен, човек је смуљио капу с лица, држао је на грудима као да грли некога. Сео је, а сукнени гуњ се још дуго тресао од његовог искиданог дисања.

Учитељ је широко погледао девојчицу до мене, која је заклањала лице иза дедине ру-

ке, па, са испруженим дланом у висини груди и скупљеним обрвама, рекао:

– Главугоре, Миловановићу! Твоја унука Радунка, од данас је, брига државе. Њу ће наша нова власт ишколовати и од ње створити вредног и корисног члана социјалистичког друштва. Деца палих бораца неће бити запостављена јер су њихови очеви дали своје младе животе за нашу слободу.

Искошени зрак благог поднева преломио се на његовом лицу и дуго титрао по згрченим и ужареним образима. Од његовог гласа, дубоког и продорног, цела се учионица заљуљала, шарена од сенки крупног ораховог лишћа које су трепериле по дрвеним клупама и окреченим дуварима. И црна табла на три ногара, са словима која је учитељ до малопре исписивао, и зидна мапа, и урамљена слика гологлавог господина с муштиклем. Све се некуд покренуло.

Охрабрен учитељевим речима, деда је захваљивао ситним климањем главе, грлио збуњену унуку и покривао очи великом изгужваном марамицом. Онда је неко од очева, из последње клупе, бојажљиво рекао:

– Тако је, севап је помоћи сирочету.

Настао је жагор и гласно одушевљење учитељевим речима. Неко је узвикнуо:

– Живео учитељ!

Учитељ је наставио да говори, мало блаже и не онако значајно и свечано: о социјализму, изградњи земље, праведном друштву, подизању фабрика и школа.

Нама првацима, збуњеним и уплашеним, годило је што о строгим казнама и батина-

ма није било речи. Све друго изречено, мало смо разумели а, онако неуки и малени, мислили смо, да се то, о чему је учитељ говорио, не односи на нас.

Тако си ти, Радунка, од оца Миловановић Драгоја, постала дете палог борца. Од тог првог школског дана, кад смо, обоје шћућурени између деде и оца, наших заштитника, стрепели од учитељевог прута, па до факултетске дипломе, та ставка била је неизоставна у свим твојим документима.

Била је твоја главна карактеристика. И тачка ослонца.

Са њом, теби је припадало све: најпре бесплатан буквар, касније књиге, па храна у јачкој кухињи; шоља сутлијаша, парче тврдог качкаваља и кришка куповног хлеба, затим, место у интернату крушевачке Учитељске школе, па у студентском дому „Иво Лола Рибар“ у Београду, па кредити, стипендије, екскурзије, путовања, запослење у Комитету, стан.

Године се нанизале, скраћују нам кораке и путеве, сенка за нама опасно се издужила.

Велики је то дуг, Радунка. И тежак товар.

Заглављен у раљама неогледних даљина, остарео професор Љубомир, није ни приметио, да окупљени око споменика на планинском пропланку, чекају њега да први припали воштаницу и одржи пригодну беседу.

Љубица СТЕВАНОВИЋ

Писмо џелатима са оног свијета

Одакле сте кренули и куда идете
џелати моји,
Крвници и бездушници, зликовци и
убице?
Давно сте се изљуди исписали,
Кад сте могли невина створења,
живота жељна,
Гурнути у амбис јаме безданице,
На дно оног свијета.
Да ли стете ноћи немирно спавали,
Или вам се сан у јаву претворио,
Па сте кобног дана ђаволски посао
урадили,
Крвавих руку и са празнином у
глави.
Зар тог судњег дана нисте осјетили,
Сунце на вјетру, облак на небу,
Додир дјетета или жене у топлом
кревету,
Да љепоту животу вратите и
ништавину ништа не оставите.
Нема живота са таквим изродима,
Нема сна у таквим злодјелима,
Нема мира са таквим недјелима,
Нема казне којом се то може
платити,
За такве,
Нема смрти до пакла у вјечности.
И сад, у дну јаме, са оног свијета,
Душе страдалих лутају у мраку,
И горе, свака тражи своје парче
неба,
За срце које спавати не да.

(Поводом романа Мирка Вуковића
„Шпак из Пребиловаца“
Недељко З.МИЛАКОВИЋ)

СА АРХАНГЕЛОМ КРОЗ МЕЃАВУ

Архангеле,
Бјеше мећава као никада
Бол наиђе као никада
Испод груди планина се помјера
Куд, како, гдје?
Она се пита, са само седамнаест го-
дина
И док се спрема,
Завежљај веже
Одлука пада, бол жешћи стеже
Бич вјетра, мећава, о куда?
Хладноћа реже...
Шпорет са ватром што пуцкета
Одсјајем што на зиду титра
Остаје иза њених леђа
Нико је ни не упита
Како ће сама пртином смрти
А она, не прти смрт, већ живот
Кроз цесту тек назирућу
Кроз сузе гледа топлу кућу
И чељад што рукама машу за њом
Снијег дубок, као никада
Бол све јачи, као никада
И њених седамнаест лета
Кренуше у змијањску збиљу

О, светитељу, само ову жељу испу-
ни,
Да стигнемо циљу!
А циљ бијаше, соба у бијелом
Пупчана врпца пресјечена
Успјеће, успјеће, зна да хоће
Јер заједно прте бол и жеља
С грактањем врана помјешане
На путу кроз Змијање
Гдје су мећаве најмећавније,
Ал никад јаче од мајке
Нигдје никога на видику
Нико да прође, ни грна нигдје
Живо брдо ногама одупире
И оно с мајком кроз Змијање прти
У борби за животни вијек...

На дванаестом километру, побуни
се снага
И гласно виче да одустаје
А она са руком на брду своје
Које јој посљедњу снагу даје,
Демоне умора ум не признаје,
Заплива снијегом, јер ход више није
У чело јој се залијећу иглице
Бјелило сљепилом припријети оку
Хладноћа бијесом иштипала лице,
Метар је дубине
Види, посустаје
Ал' молитву шапће, Бог ће дати
О, Бог даће!
Стани, ти лудо!
Бол жесток виче
О, стани ти несретнице!
Свађају се тако
Док корача тромо оловним кораком
О, боже, хвала, ено раскрснице!
Више не види ништа сем аута
Које кроз мећаву споро мили
Тад су је унијели, у ћебе увили
Није знала, а питала се,
Ко су ти људи, одакле су били?

Чула је жену како шапуће
Зашто су је пусти саму да прти
О, боже зар је ово могуће
На Аранђеловдан тако близу смрти?
Одакле си душо, из ког си краја?
Говори тихо док чело јој глади
Са Мањаче сам, са Змијања
Архангел треба да се роди!
Мом Архангелу на 52. Рођендан

ЈЕСЕЊА ПОРУКА (МОЈИМ ЗМИЈАЊЦИМА МА ГДЈЕ БИЛИ)

Јесен је написала поруку
На листу жутом
ДОЋИ
Блато на путу спекло се као погача
Можеш и у лакованим ципелама
Да прођеш ћилимом од шушња
Којим је босонога дјетињство
Престало да корача
ДОЋИ
Лијеска је гране, к`о руке испружи-
ла

Голе до рамена, познати загрљај че-
ка
Стари, умире, ал' би да поново ожи-
ви
Успомене на прсте дјечије и џепове
пуне љеља
ДОЋИ
И глог је тужан што те одавно нема
Чува крај себе стручке кантариона
С вјетром извирује према оближњој
кривини
Слушајућ' бљејање оваца и јеку
вечерњих звона
ДОЋИ
Ево и зова је погнула остарјеле гра-
не
Лик ти заборавила никако сјећање
да га врати
Из плода јој често тамна суза на
лист клизне
За чобанином зова засузи као мати
ДОЋИ
На твом путу сиви те камен чека
Годинама стражар, на мразу и сад
мрзне
Обрадује га понекад кап овчијег
млијека
Кад из набреклог вимена
На хладни образ му кане
ДОЋИ
Птице с којима си јутром звиждукао
Одавно нису са станом у твоме гају
Дошле су нове с тужном пјесмом
вечерњом
Јер немају коме пјевати пјесму
јутарњу
ДОЋИ
Донеси кофер успомена које од
дјетињства чуваш
Разастри их по трави мекој као сви-
ла
И кад их будеш скупљао у кофер да
их вратиш
Сјети се да овдје прва љубав се зби-
ла
ДОЋИ
Да се мимоиђемо у пролазу нашим
путом
Не, ја те не молим, ја те очајно тра-
жим
Док јесен ти пише поруку на листу
жутом
Ја стојим.

Сава ГУСЛОВ МАРЧЕТА

Промишљња

О услову љубави: Човек као средство или циљ

Реч је она која доминира нашим животима, било да је изречена или изостала. Није ли, стога, сваки (не)остварени однос корак ка сједињењу са Логосом, самоспознаја и потврда љубави и живота или њиховог одсуства? Волети идеју о човеку мањи је изазов него волети самога човека. По овој мисли старца Зосиме памтићу Браћу Карамазове, али и сву своју браћу двадесет првог века. Показати храброст и спремност да прихватимо, променимо и заволимо оно што нам Други у нама открива подвиг је љубави. Подвижника је све мање, а љубав се илихипостазира или преводи у трендове самољубља.

Разлоге можемо потражити у процесу индивидуације, који је унеколико скренуо са своје првобитне путање. Ослањајући се на Јунга, професор Јеротић није раздвајао овај појам од обожења схватајући га као пут ка умрежењу са ближњим и стварању нераскидиве везе са једним целим – Богом. Другим речима, остваривши или остварујући свој потенцијал, јединка се спаја са Другим у најмањој могућој јединици – браку, а одатле протеже гране ка другим видовима сједињења, најпре у заједници, међу истомишљеницима, а затим и изван ње, глобално.

Управо задатак да волимо и оне који нам нису блиски јесте смисао подвига.

Нажалост, индивидуација, по којој би требало јачати сваку ћелију понаособ, односно споне међу њима, како би се сам организам развијао и јачао, прерасла је у упоједињавање тако да се данас свака особеност велича као божанско откривење. Уместо сједињавања путем крви, тела и духа са Свеједним, по Соловјевљевомом читању, човек се сједињава једино са самим собом, при чему не долази ни до каквог стваралачког чина, другим речима учења, па и бољитка.

Елем, ако нама управљају два опречна исконска нагона, онај за аутономијом и онај завезивањем, онда је дошло до неравнотеже у стремљењима. Сократова крилатица „Спознај самога себе“ изгубила је своје првобитно значење. При наиласку нанеслагање, савремени човек не тражи одговоре у себи. Он бира потчињавање ближњег, па и целог света ако је потребно, сопственом, индивидуалистичком светоназору. За њега су карактеристичне екстериоризација одговорности и објективизација слободе. Ретко ћемо још срести пример улагања у љубав као што је то Египеријев принц. Модерни принц не улаже, он захтева. Уколико се његовим захтевима не удовољи, он мења објекат свог „обожавања“. Он одбацује обрасце, слојеве личности и тела у служби правдања идиосинкразија. Дакле, ако сам у нескладу са самим со-

бом, проблем је у Другоме, друштву, у крајњој линији телу. Не постоје датости, а живот се не схвата као дар, већ као пједестал на ком царује Ја.

Инструментализацијом живота и ближњег ствара се свет краљевиха у ком би свако давлада по сопственим начелима, која се примењују селективно. У овом сценарију индивидуализам прелази у егоизам, а индивидуа уместо да се овековечи у односу са Другим постаје честица која бесциљно лута у микро и макрокозму (Соловјев). Надаље, тежиште се са љубави помера на удовољавање потребама; инхибиције себришу. Некада колективистичка друштва постају индивидуалистичка. Ако прихватимо да се љубав супротставља егоизму, онда је она и једина која може да исцели изразити њихову фрагментарност. Самоспознаја је тек прва пречага на лествици. Наиме, прво болно искуство раздвајања човек доживљава рођењем. Одрастањем сесе више одваја од родитеља. Међутим, ако је одрастање здраво, човек истовремено, попут крста, развија своју слободу хоризонтално, не губећи упориште у земљи, то јест коренима, и циљ у небу, то јест Свејединству. Један од начина постизања оверавнотеже јесте упознавање са светим тајнама. О човеку и животу као тајни говорио је Берђајев, а о жудњи за сазнањем Фром. Како љубављу,

односно предавањем, илузорно и врло брзо доводи човека у стање овисности у ком се чин узимања јаловопонавља повређујући онога ко насиље врши исто толико колико и онога који га подноси.

На пример, у капиталистички устројеним друштвима, у којима је принцип тржишта пренесен на међуљудске односе, дакле принцип понуде и потражње, тајна или ти човек постали су конзументски производ са роком трајања. Док с једне стране опада улога ауторитета, с друге стране управо религије ауторитета привлаче изгубљену младежкој недостају смернице, тако да на једном полу спектра имамо високо религиозно младог човека који своју усамљеност крије иза конзерватизма и фанатизма, а на другом полу спектра атеисту који угађа својој радозналости и експериментише безадршке.

Откривање тајне (ауто)деструктивним путем, међутим, није новина. Томе је људски род сведочио током сексуалне револуције и рађања феминизма, а забележено је у хроникама и писанијама beat генерације, која је љубав тражила у опијатима и сексуалном чину без љубави, дакле бежањем од себе. Екстремни чин раскринкавања човека као тајне, како наводи Фром, јесте убиство, а оно је пак чин дубоко несрећног човека. Зато је за самосвесну индивиду сваки насилни прекид живота потресно искуство, било да је она директно или индиректно њиме погођена. Наиме, за човека који је на путу самоспознаје суочен са једном насилном смрћу, било да је она стварна, метафоричка или метафизичка, са одузетим животом умире и сва доброта.

Нажалост, данас је распрострањен и слављен синдром жртве, а тајна распећа потиснула је тајну васкрсења. Интегритет се неретко изједначава са емотивном хладноћом, постављање граница постаје грађење зидова, кула и тамница, док се позив Светог Фрање од Асишког да се исповедамо једни другима изврдава руглу. Свет је изграђен од посебности, које се претпостављају једна другој. С обзиром да су људска бића временска, дакле ограничена временом и простором, једини пут у бесмртност јесте љубав, и то кретањем од идеалне (имажинарне) преко конкретне (реалне) до оне апсолутне (недостижне појединцу) љубави.

Ако мисао рађа реч, онда позивам своје сестре и браћу да се нађемо у оној која рађа љубав. Јер речи које упућујемо себи и једни другима, поготово оне неизговорене, клица су спајања или раздвајања. Као одрасли и донекле зрели, будимо свесни да сељуди у својој комплексности и амбивалентности не поклапају са нашом представом оњима као што се и реалност не поклапа са нашом представом о свету. Уочавајући колико је тешко спознати себе сваки дан помало, а колико тек Другог, начинимо корак према ближњем како бисмо своје постојање потврдили у љубави, животу и обожењу.

Гробље живих (душа)

Вреба кос изнад Косова Поља,
земља сита, напилла се покоља.
Гримизна застава на ветру се
вијори.

Србин по Србин пада, више нико и
не броји.

О, божури љути, небо изнад Пећи,
певају мајке о негдашњој срећи.
Још увек кос над главом им стоји,
син по син пада, зло се Бога не боји.

Обиграва кос изнад Косова Поља;
располутила се земља, нечасног ли
боја.

Замире у даљини зов косовске
мајке,
кос тетурла пијан између кечета и
шајке.

Прошарано небо мутним
предсказањима,
истина тиха, догорела у предањима.
На трпези неистине црном орлу
омаж,
крунишу двојницу, име јој је лаж.

У заветрини устаје војска душа;
кос узлеће, не може да слуша.
Не мегдану клеветници шепуре се
важни,
под сенком се повијају божури
влажни...

А на њивама падају мушке главе,
оживљавају у утроби ране старе.
Буктају ватре, гасе се огњишта,
дете дозива са краја дворишта.

Претња над Призреном, кос замотан
у црвено;
дете плаче, у мету одевено.
Кос с месеца стрмоглаво слеће
разносећи Пољем комадиће одеће.

Срце за срце - мајка проклиње, отац
грца;
зид жуте куће проговара и пуца.
Отето - проклето, нек им је на
опрост,
још би штогод рекли, ал' почео је
пост.

Гладне очи, црне руке,
живо да не зна њихове муке.
Ућуткане истине трзају под земљом
отежалом од крви више него једном.

Лебди страх над косовим пољем,
дечак гледи у небо, нада се бољем;
ал' поглед му на плес гладних вукова
паде. Игралиште поље духова
постаде и у трену срце му стаде.

Векови славе у ватри мржње
изгарају,
кечад се цере, светиње обарају
и док пламен снове детета лиже,
крст се из пепела обнавља и диже.

Мајка

Ти си
снага брзака
и жезло првака;
непоколебљива, у заносу мека,
чврстина стене
и лепота рекā.

Ти си
смислена у дѐлу,
изузетна у целини.
У средишту жене
раскршћа на телу
носе твоје име
израчвана у главнини.

Ти си рабација, туфегџија,
абација и сукно.
Твоје руке и трбух
више су од иметка,
потка на разбоју
од потомка до претка.

Ти живиш у мени
и свакој жени,
у чутурама части
и бурадима достојанства.
Камен си темељац
и врхунац пијанства.

Ти волиш без дна
и живиш без сна;
раскућена у окриљу дома,
почетак си и починак,
језгро атома.

Ти нестајеш
диминуендо...
додирујући своја чеда.
Крај узглавља твој шапат
у вечности љуљушка детињство
од пелуда и меда.

Ти си овде и сада
обличје од звезда, загрљај ноћи.
У моме оку увек си млада,

кап стварности у чаши бајке –
ти никада нећеш проћи.
Александра ЂОРЂЕВИЋ МИТРОВИЋ

О аутору

Александра Ђорђевић Митровић је рођена у Сремској Митровици 2. августа 1984. године. По поријеклу је са Змијања, по деду Милутину Митровићу из Соколова и баки Душанки рођена Савановић из Павића. Основну и средњу школу је завршила у Сремској Митровици. На Филолошком факултету у Бео-

граду 2008. дипломирала је на италијанистици и стакла звање професора. Мастер студије са фокусом на лангвистици завршила је годину дана касније. На Филозофском факултету у Келну завршила је енглески језик и књижевност. Аутор је романа „Девет годишњих доба“ (2018), „Транс“, „Ми у честицама времена“ (2020), „Живот после смрти“ (2021), као и збирке поезије „Дом“ (2022). Пише есеје за онлајн магазин Пулс, а поезију и прозу објављује у „Твом Магазину“, „Шрафу“, „Нигдинама“, „Авлији“ итд. Сарађује и са Књижевном радионицом Кордун, која ју је 2023. на фестивалу Про Поет даривала признањем за мултимедијални допринос уметности. Похвалу за ликовно стваралаштво добила је од „Просвјете“ 2021, похвалницицу од магазина Диоген 2012, а 2008 освојила прву награду за поезију Антонела Спарпаљи за песму на италијанском.

НЕКАДА

Сећао се путовања у Гренобл, када су обоје били бизбрижни, рани долазак пролећа, наговештавао је много Сунца, тог лета ходали су цело време боси улицама Гренобла, носила је жирарди, фотографисао јој је колена. Чаробно, помисли. Били су млади, лепота живи у младости, универзално је носи, али се нагло изгуби. Кад заједно исчезнемо онда је то у кругу времена у мислима или сновима

Ко се родио ружан, временом се навикне, они који га се сећају, виде га још ружнијег. Лепота је траума, ружан значи бити рођењем преварен.

ЉУБАВ

Да ли волети значи и веровати, да ли је љубав овоземаљски одговор на питање, шта је срећа? Да ли је заиста она моћна толико да отвори срца милиона у исто време, енергијом без краја, да ли љубави има или је уопште нема? Ко су ти несрећници који су ради пеха ускраћени

за суштину? Они који волели нису никад?, Који волети нису знали, или они који су у себи носили најлепшу причу а никада је ником нису испричали, или они који нису имали времена да је сретну, јер су срећу тражили на другом месту, некој другој страни, или су им је отели можда они којима ни требала није ??? Нагли, неотесани?

Не, ништа није од реченог права, једина истина. Љубав је најузвишенија, најмоћнија сила света, најлепша сага, ограничена болом са једне и срећом са друге стране, она се обнавља собом као што се обнављају киша и вода, лето и зима, ропство и слобода.

ВЕЛИКА ЉУБАВИ, ЗБОГ ТОГА ТЕ ТОЛИКО ИМА!

ЗЕЛЕНЕ ЗОРЕ

Можда ће зоре да свањују зелене, људи живети зеленије, можда ће бити лепше заједно ићи, можда ће се волети префињеније?

Андреја Ђ. ВРАЊЕШ

НАГРАДЕ „ИЗВОР“

Млађен Цицовић, шеф Представништва Р. Српске у Србији уручио књижевне награде „Извор“ за најљепшу пјесму и најљепшу причу о завичају ауторима чији су радови били најбољи на једанаестом конкурс Представништва и редакције часописа „Жрнов“

Шеф Представништва Републике Српске у Србији Млађен Цицовић уручио је данас наставници српског језика и књижевности Драгици Грбић из Вишеграда и дизајнеру Драгану Величковићу из Грделице књижевну награду „Извор“.

Грбићева је награђена за причу „Разјарени бик“, која је проглашена најљепшом о завичају у овој години, док је Величковићу признање уручено за пјесму „Очевина“, која је по оцјени жирија била најљепша пјесма која је стигла на конкурс Представништва Републике Српске и редакције часописа „Жрнов“.

Млађен Цицовић, шеф Представништва Р. Српске у Србији

Честитајући добитницима награде у конкуренцији 177 пјесама и 51 приче, Цицовић је

рекао да је овај књижевни конкурс важан зато што на њега стижу радови о завичају, националном идентитету, језику, писму, култури и традицији, чему Представништво посвећује много пажње у свом раду.

„Уколико будемо чврсто идентитетски утемељени, знаћемо на најбољи начин да дефинишемо нашу будућност. Када сачувамо наше идентитетске вриједности, онда ћемо имати прави однос према свима – како према сународницима, тако и према комшијама и свима који са нама треба да граде будућност овог региона“, навео је Цицовић.

Он је рекао да је награда „Извор“, која се састоји од новчаног износа и грамате, скромна, оцјењујући да није адекватна ономе чему доприносе пјесме и приче које стижу на конкурс, јер оне остају трајно уграђене у идентитетске темеље.

„Ове пјесме и приче биће трајни документ и за генерације које долазе и могу им бити од помоћи док буду радили важне послове за будућност нашег народа“, рекао је Цицовић.

Драгица Грбић, наставница српског језика и књижевности из Вишеграда награђена за причу „Разјарени бик“, која је проглашена најљепшом о завичају у овој години

Грбићева је рекла да јој награда „Извор“ много значи, истичући да је поносна и почаствована, иако је до сада добила бројна признања за свој рад.

„Ова награда је посебна јер је ријеч о признању угледног часописа који има квалитет и одмјереност“, навела је Грбићева.

Драган Величковић, дизајнер из Грделице - књижевна награда „Извор“ за пјесму „Очевина“

Величковић је рекао да ужива у писању завичајних пјесама, додајући да му то пружа велико задовољство.

„Када сам сазнао да сам добио награду, био сам изненађен и одушевљен. Ово ми је највреднија награда, јер сам до сада добијао признања на локалним конкурсима. Ова награда ми значи много, јер представља велики подстрек за будуће стварање“, навео је Величковић.

Награде су и ове године: грамате и новчани износи. Награђени радови биће објављени у првом слиједећем издању часописа „Жрнов“

Конкурс за књижевну награду „Извор“ установљен је 2013. године, а тада га је расписала редакција часописа „Жрнов“ уз подршку Комесаријата за избјегла и расељена лица Србије.

Овај конкурс од 2014. године расписују заједно Представништво Републике Српске у Србији и часопис „Жрнов“.

Биоенергија

ЕПИЛЕПСИЈА ОТКЛОЊЕНА БИОЕНЕРГИЈОМ

Франц Р. из Словеније као дијете боловао је од епилепсије. -Нема гдје ме родитељи нису водили само да ми се помогне, да ми олакшају тегобе, да ми буду што лакши и подношљивији школски дани и дјетињство-прича Франц. Али, нажалост, лијекови које је користио за дијагнозу епилепсија нису давали жељене резултате, као ни одласци на разне контроле и испитивања у Словенији и иностранству којима је пацијент био подвргнут. Све се сводило на исто-терапије преписане, повећане дозе неэффекасних медикамената, и све се вртјело у круг, било да су у питању доктори из Словеније или Аустрије. -Смучило ми се од сталних одлазака код доктора, тако да ми се дешавало да добијем још учесталије нападе. Најгоре би ми било када би дошло до епилептичног напада на путу од школе до куће. Никада се нисам смио сам кретати, увијек је поред мене био неко од мојих школских другова. Био сам у сталној животној опасности. Дешавало се да паднем на тротоар по изласку из школе, а торба и мапа за ликовно тада би пали на прљаво тло и у таквим тренуцима, по престанку епи-напада осјећао бих се веома тужно и потиштено. Сви ти напади би трајали пар

минута и више, а после се уопште не бих сјећао како је дошло до напада, једино бих постао свјестан да нешто није у реду због трагова пјене на устима и забринутих погледа. После напада осјећао бих се изузетно исцрпљено. Скоро сам потпуно изгубио наду да ћу икада имати нормалан и безбрижан живот као моји вршњаци. Сваки дан сам живио са стрепњом од новог и непредвидљивог епилептичног напада. За мене није било оздрављења све док нисам кренуо на терапије биоенергијом код биоенергетичара Вите из Дервенте. Сазнавши из штампе да је излијечио Зорицу В. из Загреба, која је такође имала дијагнозу епилепсија, као и из разговора са родитељима дјечака излијеченог од исте дијагнозе, одлучили смо се да покушамо са терапијама

код Вите. Према властитој изјави Франц Р. је, након доласка на терапију код Вите Бојковца, осјетио олакшање одмах после прве сеансе. -У току терапије осјетио сам јаку топлоту и струјање у цијелом тијелу. Терапију ми је радио са удаљености од двадесетак центиметара од тијела и трајала је релативно кратко, али довела је до дуготрајног олакшања и излијечења. После првог третмана вратили смо се кући у Словенију, а терапију смо обновили након паузе од 28 дана, за вријеме које нисам имао нападе, а тада сам и самоинцијативно редуцирао медикаменте. После трећег третмана медикаменте сам одбацио у потпуности. Од тада, Франц никада више није имао епилептични напад. -Од тада уживам у животу, а превентивно, с времена на вријеме, одлазим на терапије биоенергијом код Вите, јер увијек се са радошћу сјећам његових ријечи да биотерапија не служи само за оздрављење болесних људи, него има своју примјену и код назовимо здравих људи, као вид превенције болести и начин за његовање и очување здравља и енергије.

Биоенергетичар
Вито БОЈКОВАЦ

СВЕТ И СВЕТЛОСТ „ГАРАВОГ СОКАКА“

После тридесет и четири године постојања, књижевна манифестација „Гарави сокак“ у организацији Књижевног клуба „Мирослав Мика Антић“ из Инђије и даље има нове циљеве, успехе и промене. Ове године се, крајем новембра, у Културном центру Инђија окупило педесетак учесника, из Србије и региона, али је број у зборнику заступљених песника и аутора кратких прича много већи – чак 123. Поред 79 писаца из Србије, овогодишња антологија годишње продукције садржи чак 14 аутора из Босне и Херцеговине и Републике Српске: Аземина Доказа Клободановић из Зенице, Бранка Југо (Сарајево), Вернеса Манов (Бугојно), Санела Куко (Мостар), Синиша Тешановић (Прњавор) Сенада Ужичанин (Тузла), Татјана Томић (Градацац), Дара Гајевић из Миљевића крај Градишке, Драгица Грбић Драга из Вишеграда и чак петоро из Дервенте: Евита Бојковац, Жељко Ђукић, Милорад Мишо Ђурђевић, Ненад Симић и Горица М. Крстовић. Посебну захвалност Дервенћанима заслужује и својеврсна, недоговорена размена признања – Евита Бојковац је једна од шест добитника признања „Павле Марковић

Адамов“ које се додељује аутору из иностранства који редовно објављују своје радове у зборнику, а председник клуба Александар Мијалковић примио је сребрну медаљу од свог колеге Ненада Симића, председника Удружења „Вихор“, познатог и као „народни човјек“. Овогодишње издање зборника садржи радове аутора из 16 земаља, са свих континената. Поред традиционалне заступљености аутора из суседства и дијаспоре, ове године је списак стваралаца проширен за већи број аутора из света који пишу на енглеском језику, а за чије се преводе постарао уредник зборника: чак три песника из Индије, двојица из Нигерије, као и аутори из Јапана, САД и Португала. Књижевни клуб из Инђије допринео је радовима 12 песника.

Поред поменуте Евите, која се писањем песама и прича, као и њиховим илустровањем, бави од школског узраста, ваља истаћи овогодишње добитнице признања „Павле М. Адамов“, које представља вајарски рад недавно преминулог колеге из Нових Карловаца Предрага Пеђе Бањеглава: Иван Димоски из Загреба, Иван Корпонаи (Велики Габер – Словенија), Наталија Ди-

митрова Неђалкова (Бургас, Бугарска), Татјана Томић из Градаца и Чедомир Б. Шопкић из Скопља.

Поетику овогодишњег издања обележила је разноврсност тематског и стилског приступа, од класичних сонета љубави и родољубља, до експерименталних форми лапидарног стиха, поетске игре и херметичких и метафоричних облика на граници књижевних врста. Ипак, како се то каже у предговору под насловом „Лиминални простори поезије и времена“: „Када је о књижевности реч, изгледа да ништа не умире, само се репертоар „класичног“ шири. Модерно је савремено и неразумљиво све док не буде прихваћено“.

Као и претходних година, и ове је издање (уз још једно, са дечијим ауторима) потпомогнуто средствима Општине Инђија намењеним култури. Савремено уметничко стваралаштво свуда, нажалост, зависи од материјалне подршке друштва. Свему упоркос и поводом свега, престижни инђијски зборник и даље траје и одолева годинама.

Александар МИЈАЛКОВИЋ

“Пелагићев рунолист” Евити Бојковац

Нови добитник „Пелагићева рунолиста“ Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ је књижевница из Дервенте, Евита Бојковац. Овако је одлучио жири у саставу: Ранко Прерадовић, председник, те чланови жирија Милан Ракуљ и Давид Дако Кеџман.

Евита Бојковац рођена је 2005. године у Дервенти, гдје живи и ствара. Матурант је Гимназије у Дервенти. Прве стихове написала је у другом разреду основне школе и од тада не престаје да пише. До сада је објавила седам књига- шест самосталних збирки поезије као и једну збирку кратких прича. Својом првом збирком пјесама „Лептирова чајанка“ представила се јавности 2016. године. Другу збирку пјесама „Ружичасто Сунце и плави Мјесец“ објавила је 2017. године. За ову књигу 2018. добија плакету „Сима Цуцић“ у Новом Милошеву, током манифестације посвећене лику и дјелу Симе Цуцића, родоначелника књижевне критике дјечије литературе. Затим слиједе збирке поезије „Композитор Мјесец“ 2018, „Лептир сликар“ 2019, „Брод по имену Машта“ 2020. и збирка „Шта су лутке?“ 2020, те књига кратких прича „Бајка о шећерној вуни и друге приче“ 2021. године. Поред писања поезије и прозе, бави се музиком, цртањем и сликањем. Своје књиге сама је илустровала. Редован је учесник многих манифестација у својој земљи и региону. Члан је више књижевних клубова и добитник више десетина различитих награда, похвала, плакета и других признања, а

њене пјесме и приче заступљене су у више десетина зборника, у антологијама, књижевним часописима, часописима за дјецу и младе, радијским и ТВ емисијама. Пјесме су јој превођене на више страних језика, а неке од пјесама су прилагођене за хорско пјевање. Одлуком Министарства просвјете и културе Републике Српске уписана је у Регистар умјетника, као књижевник, од 12.12.2019. године.

ЈЕСЕН КАО БОЕМ

Јесен замишљена
и препуна сјете,
међ' сухим лишћем
шапуће сонете.

Шета се затим
по друму, цести,
у својој скромној,
жућкастој вести.

Због њених стихова
облаци плачу,
гдје она прође
у свом огртачу.

И кишу лију
дугу, дугу,
на опало лишће
сипају тугу.

А јесен се и тад,
попут правога боема,
шета друмовима,
у друштву својих рима,
сонета и поема.

У ЖИВОТУ СВЕ СЕ МИЈЕЊА

Од пупољка постане цвијет,
од јајета створи се пиле,
из чауре постане лептир
лепршав попут виле.

Од воде постане лед,
пијесак постане од стијења,
у животу се дешавају чуда,
у животу све се мијења.

БАЈНА НОЋ

Торнадом снова праћена,
сјајем звијезда позлаћена,
стигла је ноћ бајна,
краси је мјесечина сјајна.

Долетјела је с неба
у кочији тишине,
огрнута плаштом
од мрака и тмине.

Спустила се тихо,
попут неке мачке,
па просула свуд своје
црне косе дугачке.

Бдјела је мирно над свијетом
све до доласка зоре,
а затим нестала, наједном,
одлетјела преко горе.

ЗЛАТНА ЈЕСЕН

Као умјетник славни
сликањем својим занесен,
тако нам је стигла
и златна краљица јесен.

Лети она преко шума,
преко поља, њива,
кроз села и градове
и воћњаке пуне шљива.

Украшена сухим лишћем
и круном од зрелог жира,
она весело пролази
док фрулицом својом свира.

Златним зрнима кукуруза
људе свуд весели,
а дјечаца и дјевојчицама
зрело воће дијели.

Као права муза,
огрнута капима кише,
у пратњи вјетра скитнице
умјетнике инспирише.